

Uloga školskog pedagoga u prevenciji ovisnosti

Konjić, Ivan

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:477413>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju

Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Ivan Konjić

Uloga školskog pedagoga u prevenciji ovisnosti

Diplomski rad

Zadar, 2022.

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju
Diplomski sveučilišni studij pedagogije (dvopredmetni)

Uloga školskog pedagoga u prevenciji ovisnosti

Diplomski rad

Student/ica:

Ivan Konjić

Mentor/ica:

Izv. prof. dr. sc. Rozana Petani

Zadar, 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Ivan Konjić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Uloga školskog pedagoga u prevenciji ovisnosti** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 13. lipnja 2022.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Metodologija istraživanja.....	3
2.1. Predmet istraživanja.....	3
2.2. Cilj istraživanja.....	3
2.3. Zadatci istraživanja	3
2.4. Postupak istraživanja	4
3. Pedagoško savjetovanje s ciljem prevencije ovisnosti	5
3.1. Rad pedagoga na prevenciji ovisnosti i njegove kompetencije.....	5
3.2. Priprema, provođenje i evaluacija pedagoškog savjetovanja	11
3.3. Suradnja školskog pedagoga s ostalim suradnicima unutar škole	17
3.4. Osvrt na poglavlje	23
4. Opis istraživanja provedenih na temu ovisnosti unutar školske populacije	25
4.1. Trendovi i posljedice zlouporabe ilegalnih supstanci kod mladih ljudi	25
4.2. Utjecaj digitalne revolucije na korištenje ilegalnih supstanci kod mladih ljudi.....	26
4.3. Korištenje ilegalnih droga kod djece ispod 15 godina u Europi	27
4.4. Korištenje alkohola kod djece od 15 godina u Europi.....	28
4.5. Korištenje ilegalnih droga kod djece 11-15 godina u Ujedinjenom Kraljevstvu	29
4.6. Korištenje alkohola i ilegalnih droga kod američkih i europskih adolescenata	30
4.7. Korištenje ilegalnih sredstava kod adolescenata u Republici Hrvatskoj	31
4.8. Osvrt na poglavlje.....	33
5. Prikaz postojećih programa prevencije ovisnosti u hrvatskim školama	35
5.1. Program prevencije ovisnosti Osnovne škole Alojzija Stepinca Zagreb 2019. godine .	35
5.2. Program prevencije ovisnosti Osnovne škole Josipa Kozarca Slatina 2019. godine	35
5.3. Program prevencije ovisnosti Osnovne škole Šestine Zagreb 2019. godine.....	36
5.4. Program prevencije ovisnosti Osnovne škole Tituša Brezovačkog 2019. godine.....	36

5.5. Program prevencije ovisnosti Osnovne škole Vladimira Nazora Nova Bukovica 2019. godine.....	37
5.6. Program prevencije ovisnosti Prve osnovne škole Slatina 2019. godine.....	38
5.7. Program prevencije ovisnosti Srednje strukovne škole Varaždin 2019. godine	38
5.8. Program prevencije ovisnosti Škole za modu i dizajn Zagreb 2019. godine	39
5.9. Program prevencije ovisnosti u Splitsko-dalmatinskoj županiji 2019. godine	40
5.10. Program prevencije ovisnosti Društva „Naša djeca“ Pazin 2019. godine	40
5.11. Osvrt na poglavlje	41
6. Zaključak.....	43
7. Popis literature.....	45
8. Sažetak	51
9. Summary	52

1. Uvod

U suvremeno doba, djeca i mladi sve su više suočeni sa situacijama i vanjskim utjecajima zbog kojih kod njih dolazi do velike količine stresa. Ta činjenica u kombinaciji s fizičkim i psihološkim promjenama koje se javljaju tijekom puberteta i odrastanja općenito, traženjem svog identiteta kroz formiranje stavova i mišljenja o svijetu oko nas te okolinskim rizičnim čimbenicima koji potencijalno mogu negativno utjecati na formiranje osobnosti mladih ljudi dovodi do toga da određeni broj mladih ljudi eksperimentira s konzumacijom alkohola, nikotina i različitih vrsta ilegalnih droga. Stoga, dužnost je zajednice da u što većoj mjeri utječe na mlade ljude kako oni ne bi tijekom odrastanja postali ovisnici o sredstvima opasnim po njihovo zdravlje. Škola je ustanova koja ima odgojno obrazovnu funkciju te je jedan od najbitnijih činitelja koji bi trebali spriječiti djecu i mlade u korištenju sredstava ovisnosti. Školski pedagog smatra se jednim od najvažnijih čimbenika u tom procesu, a neke od njegovih funkcija odnose se na to da gradi odnose unutar organizacije škole putem kojih dolazi do stvaranja pozitivnog ozračja u školskoj ustanovi te je pedagog taj koji je zadužen za to da radi na programima prevencije ovisnosti i provodi ih unutar odgojno obrazovnog područja škole, a također ostvaruje suradnju i s ostalim članovima zajednice. Ovaj diplomski rad usmjeren je na ulogu školskoga pedagoga u prevenciji ovisničkog ponašanja kod učenika, a tema je aktualna i relevantna za današnje doba jer je u posljednje vrijeme sve lakše i pristupačnije mladima doći do ilegalnih sredstava koja negativno utječu na brojna područja razvoja mladih ljudi te na njihove živote i budućnost općenito. Rad se fokusira na područje rada školskog pedagoga s naglaskom na pedagoško savjetovanje s ciljem prevencije ovisnosti kod učenika, na istraživanja koja pokazuju određene čimbenike koji utječu na korištenje ilegalnih sredstava kod mladih ljudi, činjenice vezane uz taj fenomen, a uz to i rasprostranjenost korištenja određenih ilegalnih sredstava u Hrvatskoj i svijetu. Također, u radu su prikazani programi prevencije koji se provode u osnovnim i srednjim školama u različitim dijelovima Republike Hrvatske.

Diplomski rad temelji se na analizi dokumentacije, a strukturalno sadrži tri poglavlja vezana uz rad školskog pedagoga, uz istraživanja o korištenju ilegalnih sredstava kod mladih ljudi i uz programe prevencije ovisnosti u Hrvatskoj. U početnom dijelu rada opisani su razlozi koji objašnjavaju zašto se određen postotak djece odlučuje na korištenje ilegalnih sredstava. Predstavljena je dužnost škole za prepoznavanjem učenika koji spadaju u rizične skupine i za pomaganjem takvim učenicima putem provedbe programa prevencije ovisnosti. Školski pedagog se u takvim slučajevima smatra prvenstvenim čimbenikom kod suzbijanja ovisničkog ponašanja kod djece, a u poglavlju je također opisano područje rada školskog pedagoga vezano

uz prevenciju ovisnosti te način na koji on provodi pedagoško savjetovanje i uspostavlja emocionalni odnos s učenikom te mu pomaže da se uključi u različite aktivnosti i razvije socijalne vještine pomoću kojih će odbiti korištenje droga. Uz to, istaknuta je važnost suradnje školskog pedagoga s učiteljima, ravnateljem, ostalim stručnim suradnicima i članovima zajednice kojoj škola pripada. Sljedeće poglavlje temeljeno je na prikazu istraživanja koja su provedena na temu korištenja ilegalnih sredstava kod mladih ljudi. Unutar poglavlja prikazane su činjenice vezane uz korištenje ilegalnih sredstava i čimbenici koji utječu na taj fenomen poput digitalne revolucije. Prikazani su rezultati istraživanja na temu korištenja alkohola, duhana i ilegalnih droga kod učenika u određenim zemljama Europe, Sjedinjenim Američkim Državama i Republici Hrvatskoj. Istraživanja su prikazana sažeto s naglaskom na ciljeve istraživanja, ispitanike, metode prikupljanja podataka i rezultate istraživanja. Zatim su opisani programi prevencije u različitim osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj, a istaknuti su ciljevi, aktivnosti i općeniti fokus preventivnih programa te način na koji se oni manifestiraju u školama putem različitih predavanja, radionica i aktivnosti koje se ostvaruju kroz suradnju svih sudionika odgojno obrazovnog procesa škole s roditeljima ili starateljima učenika i zajednicom. U zaključnom dijelu rada ustanovljeni su ključni elementi rada školskog pedagoga unutar škole vezano uz pedagoško savjetovanje učenika te je istaknuta važnost suradnje pedagoga s učiteljima, ravnateljem, stručnim suradnicima i ostalim članovima zajednice. Predstavljene su najznačajniji rezultati istraživanja prikazanih u radu, a naglasak je stavljen na stanje korištenja ilegalnih sredstava kod učenika u Republici Hrvatskoj te je predstavljena važnost kvalitetnog provođenja programa prevencije ovisnosti u osnovnim i srednjim školama unutar Hrvatske.

2. Metodologija istraživanja

2.1. Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja je prevencija ovisničkog ponašanja kod učenika i uloga školskog pedagoga tijekom pripreme, provedbe i evaluacije programa prevencije te općenito područje rada školskog pedagoga usmjereno na prevenciju ovisnosti. Diplomski rad bavi se kompetencijama školskog pedagoga, elementima vezanima uz provedbu pedagoškog savjetovanja s ciljem prevencije ovisnosti te se ističe važnost suradnje školskog pedagoga s članovima školske institucije i zajednice. Također, rad se bavi istraživanjima vezanim uz navike korištenja ilegalnih sredstava učenika u Hrvatskoj, određenim zemljama unutar Europe i Sjedinjenim Američkim Državama. Uz to, prikazani su modeli programa prevencije ovisnosti koji se provode u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj.

2.2. Cilj istraživanja

Glavni cilj ovog istraživanja je predstaviti ulogu školskog pedagoga u procesu prevencije ovisničkog ponašanja kod učenika u osnovnim i srednjim školama prvenstveno putem pedagoškog savjetovanja. Nastoji se predstaviti ključne elemente vezane uz pripremu, provedbu i evaluaciju programa prevencije s ciljem dizanja kvalitete procesa pedagoškog savjetovanja. Također, žele se prikazati i objasniti najvažnije kompetencije koje školski pedagog mora posjedovati kako bi njegov rad na prevenciji ovisnosti bio učinkovit.

2.3. Zadatci istraživanja

Uzimajući u obzir cilj ovog istraživanja, izvedeni temeljni zadatci istraživanja su sljedeći:

1. Dati opis dosadašnjih istraživanja provedenih na temu ovisnosti unutar školske populacije,
2. Dati prikaz odabranih postojećih programa prevencije ovisnosti u hrvatskim školama.
3. Utvrditi rad pedagoga na prevenciji ovisnosti unutar škole i njegove kompetencije potrebne za uspješno obavljanje takve vrste rada,
4. Utvrditi kakva je suradnja pedagoga s ostalim suradnicima unutar odgojno obrazovnog procesa,

2.4. Postupak istraživanja

Istraživanje vezano uz ovaj diplomski rad provelo se metodom analize dokumentacije. Istraživanje je provedeno u 2021./2022. godini, a koristila se stručna literatura Sveučilišne knjižnice Sveučilišta u Zadru, Gradske knjižnice Zadar, internetskih baza podataka te općenito internetskih izvora.

3. Pedagoško savjetovanje s ciljem prevencije ovisnosti

3.1. Rad pedagoga na prevenciji ovisnosti i njegove kompetencije

Čovjek je tijekom cijelog života prisiljen donositi odluke, a kao rezultat odluka stječe znanja o životu. U većini slučajeva, samim životnim iskustvom ljudi tijekom odrastanja postanu sposobni donositi pravilne odluke. Unatoč tome, postoje vanjski utjecaji koji mogu negativno utjecati na učenika i njegovu moć rasuđivanja, odnosno kod učenika dolazi do gubitka orijentacije, a javlja se osjećaj neodlučnosti. U takvim slučajevima školski pedagog je onaj koji razgovorom i drugim metodama pozitivno utječe na učenika, a u smislu prevencije ovisnosti pedagog je taj koji mora prepoznati životnu situaciju određenog učenika i pravovremeno reagirati kako to dijete ne bi počelo konzumirati drogu da privremeno ili prividno rješava svoje probleme (Hechler, 2012). Neke od aktivnosti koje obilježavaju rad školskog pedagoga su savjetovanje, intervencija i prevencija. Potpora školskog pedagoga učenicima u prošlosti se najviše očitovala kroz to što je on učenicima savjetovao na koji način bi trebali planirati budućnost i za koju profesiju se pripremati. Učenici su školskim pedagozima s vremenom počeli dolaziti da bi dobili savjet kako da se nose s određenim osobnim i socijalnim problemima, na što je zatim pedagog reagirao tako da kroz savjetovanje bude posrednik do rješenja kako bi se riješili negativni utjecaji koji mogu usporavati osobni razvoj i edukaciju učenika. S obzirom na to da su se u takvim slučajevima školski pedagozi susretali s brojnim problemima kod učenika, kroz ovakav način stjecanja iskustva postali su osposobljeni planirati preventivne mjere kako se određeni slični problemi ne bi pojavili kod sljedećih generacija učenika (Studer, 2015).

Pedagoško savjetovanje kao osobna usluga se zbog svoje konstitutivne specifičnosti ne može standardizirati, odnosno nije moguće predstaviti točne recepte koji bi vodili pedagoga kroz proces savjetovanja i razgovor. Stručna znanja uvijek je potrebno povezati s pojedinačnim tražiteljem savjeta. Unatoč tome, moguće je odrediti određene opće zadaće savjetnika – on mora biti sposoban podupirati, informirati i posredovati. Stoga, primarna zadaća školskog pedagoga koji vrši pedagoško savjetovanje je razumjeti pojedinca koji traži savjet, a uz to pedagog mora biti sposoban svoja teoretska znanja prilagoditi situaciji u praksi i u skladu s time voditi savjetovanje (Hechler, 2012). Zadaća školskog pedagoga je među ostalim da za individualne učenike koji su u njegovoj domeni pokuša pomoći odrediti i ostvariti ciljeve na osobnoj, edukacijskoj i profesionalnoj razini. Kako bi se učeniku omogućio što veći broj prilika za uspjeh u daljnjem životu, školski pedagog mora pružati efektivne usluge intervencije i prevencije ovisničkih ponašanja (Falco, 2016).

Poznavanje problema od izrazite je važnosti kod pedagoškog savjetovanja, odnosno školski pedagog mora imati značajnu količinu teoretskog znanja, a uz to mora biti i kompetentan to znanje primijeniti u praksi. Ako je pedagog veoma sposoban teoretičar odgoja, to ne znači nužno da će imati uspjeh u odgojnoj praksi, a upravo kod ovakvih teza se pojavljuje pitanje je li dobar pedagog nužno i dobar odgajatelj. Tijekom pedagoškog savjetovanja učenika vezanog uz prevenciju ovisnosti, pedagog mora biti dobro informiran o životnoj situaciji učenika, o učincima koje droga ima na čovjeka, a uz to i koje vrste droge i ostalih supstanci su najzastupljenije u geografskom području unutar kojeg se savjetovanje odvija, odnosno u mjestu u kojem učenik živi (Hechler, 2012). Jedan od poslova školskog pedagoga je da brine o školskom uspjehu, potencijalnoj budućoj karijeri te društvenom i emocionalnom stanju učenika. Kako bi se postigla prevencija ovisnosti kod učenika unutar škole, važno je da pedagog kroz savjetovanje pozitivno utječe na sva navedena područja. Na dobrobit učenika utječu stavovi, vjerovanja i prioritete pedagoga koji se manifestiraju kroz savjetovanje (Fye i sur., 2017).

Školski sustav konstantno se mijenja pa se tako unapređuje i način na koji školski pedagogi surađuju s učenicima i ostalim članovima povezanima sa školskom ustanovom. Na području prevencije ovisnosti svakodnevno se dolazi do novih saznanja vezano uz to na koji način određeno ilegalno sredstvo djeluje na ljude, a osobito na djecu u razvoju, te se pojavljuju nove metode i tehnike pomoću kojih se lakše može dijete spriječiti da postane korisnikom navedenih sredstava. Stoga, važno je da školski pedagog uzima u obzir svoje trenutno znanje, ali uz to mora razumjeti da je od velike važnosti biti spreman konstantno u svoj rad ukomponirati nova saznanja (Sink, 2016).

Školski pedagog koji sudjeluje u pedagoškom savjetovanju je stručnjak koji uz pomoć svog obrazovanja, stručnog usavršavanja i profesionalnog iskustva mora biti u mogućnosti prepoznati elemente individualne situacije svake osobe, odnosno svakog učenika kojeg savjetuje. Pedagoško savjetovanje je specifično po tome što pedagog mora posjedovati „pedagoški takt“ korištenjem kojeg uspijeva brzo prosuđivati i donositi odluke koje su temeljene na njegovom teoretskom znanju, a prikladne su za specifičnu situaciju s kojom se nosi. Na taj način školski pedagog kroz proces pedagoškog savjetovanja svoja opća teorijska znanja povezuje sa pojedinačnim slučajem (Hechler, 2012). Školski pedagog tijekom svog rada pedagoškog savjetovanja s ciljem prevencije ovisnosti kod učenika treba razumjeti da postoje određene razlike između naučene teorije i situacije u praksi. Unutar teorijskog dijela, pedagog može naučiti općenite čimbenike i detalje koji karakteriziraju potencijalno ovisničko ponašanje

i mnogobrojne elemente povezane s takvim ponašanjem, a svaki učenik koji je uključen u proces savjetovanja ima svoju individualnu situaciju kojoj se pedagog treba prilagoditi. Pedagog mora svoj rad konstantno sagledavati uzimajući u obzir objektivnu kritičku perspektivu čime se razvija njegov profesionalni identitet i poboljšava kvaliteta djelovanja (Brown i sur., 2017).

Po dolasku na radno mjesto u školi, pedagog ulazi u instituciju koja ima postojeću organizacijsku strukturu, svoju kulturu, povijest i specifične običaje. Stoga, oni često ulaze u sustav koji im je posve nov, a tijekom procesa prilagodbe susreću se s brojnim profesionalnim izazovima te se tek s vremenom aklimatiziraju na novu radnu okolinu. Oni se suočavaju s brojnim preprekama, a kako bi ih nadišli trebaju biti sposobni učinkovito analizirati i koristiti podatke kojima raspolažu te općenito moraju biti kompetentni savjetnici (Bickmore, Curry, 2015). Također, uz rad školskog pedagoga vežu se brojni čimbenici od kojih neki mogu negativno utjecati na proces školskog savjetovanja učenika. Neki od njih su organizacijski elementi koji su vezani uz specifičnu školsku ustanovu, zatim manjak vremena školskog pedagoga za kvalitetno izvršavanje svojih dužnosti, premalo resursa pomoću kojih pedagog može doći do željenih rezultata, prevelik obujam posla, nedostatna suradnja s ostalim stručnim suradnicima unutar škole, manjak potpore roditelja i slično (Bardhoshi i sur., 2014).

Pedagog koji provodi pedagoško savjetovanje mora biti stručnjak koji ima kompetencije i u stanju je kvalitetno voditi diskurs unutar takvog savjetovanja. Kako bi se učenike privuklo da koriste mogućnost savjetovanja, važno je da pedagog bude kreativna osoba koja može svoj rad unutar procesa pedagoškog savjetovanja predstaviti kao onaj kroz koji će se učenici lakše suočavati sa svojim problemima i dostizati svoje ciljeve. S obzirom na to da kod određenog broja učenika postoji percepcija da je razgovor, a posebice individualan razgovor s pedagogom vrsta kazne ili priznavanje slabosti ili različitosti od ostatka učenika, zadaća je pedagoga da svoj rad s djecom predstavlja ne kao nešto što ima negativnu konotaciju, već pedagoško savjetovanje putem suradnje s ostalim sudionicima unutar svoje ustanove treba predstavljati kao proces kojim se fokus stavlja na razvoj pozitivnih načina razmišljanja i životnog stila. Upravo tako će učenici moći priznati postojanje potencijalnog problema u svojem životu i od pedagoga tražiti savjet kako da se nose sa svojim problemima (Alhadi i sur., 2016). Efektivan rad školskog pedagoga smatra se veoma kompleksnim, a vjeruje se da je jedna od njegovih temeljnih odgovornosti da utemelji specifičnu viziju unutar škole i aktivno radi na tome da se utvrđeni ciljevi postižu kroz odgojno obrazovne postupke. Kod pedagoškog savjetovanja učenika s namjerom prevencije ovisnosti, pedagog mora biti efektivan kao administrator, mora biti

sposoban pokazati stručnost tijekom savjetovanja, kod učenika razvijati kompetencije i općenito imati pozitivan učinak na školsku klimu (Young i sur., 2015).

U posljednje vrijeme vjeruje se da najuspješniji školski pedagozi imaju razvijene vještine koje su potrebne da bi bio kvalitetan vođa, a povod tome je što se u svom poslu moraju nositi s mnogobrojnim izazovima koji zahtijevaju takve osobine. Smatra se da takvi školski pedagozi imaju pozitivan učinak na razvoj kvalitete rada unutar svoje škole. Pet ključnih dimenzija koje se manifestiraju kroz rad uspješnih pedagoga su sljedeće: interpersonalni utjecaj, sustavna kolaboracija, efikasno rješavanje problema, profesionalno usavršavanje i promoviranje jednakosti među svim učenicima (Young, Bryan, 2015). Kako bi školski pedagog mogao biti uspješan u savjetovanju djeteta, on mora posjedovati vještine koje karakteriziraju vođe, a uspješno vođenje učenika unutar savjetovanja manifestira se kroz proces gdje pedagog utječe na učenika kako bi se ostvarili predviđeni ciljevi poput prevencije ovisnosti. Rad školskog pedagoga na području savjetovanja na najvišoj je razini kada on vodi svojim primjerom, dobro razumije dinamiku moći unutar različitih veza, gradi poveznice između svih sudionika odgojno obrazovnog sustava i ustanovljuje viziju unutar školske institucije koja je od koristi svim učenicima (Michel i sur., 2017).

Uspješno odrađivanje posla školskog pedagoga kao pedagoškog savjetnika s ciljem prevencije ovisnosti podrazumijeva kvalitetne partnerske odnose pedagoga s ostalim djelatnicima škole, s učenikom i učenikovom obitelji. Školski pedagog najčešće mora preuzeti ulogu onoga koji inicira stvaranje partnerskih odnosa na navedenim relacijama, a do visoke razine on je i odgovoran za održavanje istih. Razumijevanje uloga svakog pojedinca u partnerskim odnosima, pozitivna kolaborativna atmosfera u školi, očekivanja ravnatelja ustanove i efikasnost školskog pedagoga neki su od elemenata koji imaju učinak na uspješnost školskog savjetovanja (Bryan i sur., 2017). Kako bi školski pedagog bio što učinkovitiji tijekom savjetovanja učenika s ciljem prevencije ovisnosti, važno je da je pedagog spreman na osobni rast putem profesionalnog usavršavanja, jedan od prioriteta mora mu biti osposobljavanje učenika kako bi bio spreman odbiti ilegalna sredstva i ne koristiti ih kao privremeno i prividno rješenje problema, a regulacija ponašanja jedan je od ključnih aspekata rada školskog pedagoga putem procesa pedagoškog savjetovanja (Young, Dollarhide, 2017).

Školski pedagog treba promovirati jednakost među učenicima i predstavljati mogućnost svim učenicima da kod njega traže pomoć ili savjet. S ciljem prevencije ovisnosti, važno je da posebice obrati pažnju na one učenike koji spadaju u rizičnu skupinu, a pedagog ima specifičnu poziciju u odgojno obrazovnom sustavu putem koje može učenicima predstaviti relevantne

informacije do kojih sami ne bi mogli doći i može ih savjetovati s namjerom da ne počnu konzumirati ilegalna sredstva (Cholewa i sur., 2015). Povjerenje je jedan od ključnih čimbenika za uspješno pedagoško savjetovanje, a samim time jedan od temeljnih potencijalnih problema kod savjetovanja je manjak povjerenja učenika u pedagoga. Povjerenje se unutar pedagoškog savjetovanja može objasniti kao pojam koji predstavlja recipročni odnos razumijevanja očekivanja, obaveza i uloga svih uključenih strana, a očituje se na individualnoj i institucionalnoj razini. Intencija u društvenoj razmjeni karakterizira pedagoško savjetovanje, a ona se manifestira kroz poštovanje, kompetenciju i integritet pedagoga. Kada pedagog savjetuje učenika s ciljem prevencije ovisnosti, potrebno je da unutar tog procesa učenik prepozna da za savjetnika nije samo klijent s kojim odrađuje posao, već da pedagog brine za individualca i na razini višoj od profesionalne (Holland, 2015).

Poput svih profesionalnih radnika koji se bave mentalnim aspektom ljudi kao što je prevencija ovisničkog ponašanja djece u školi, kod školskih pedagoga postoji značajan rizik da im pretjerani obujam posla negativno utječe na njihovu dobrobit i zdravlje. Pedagozi se moraju nositi s velikom količinom posla, nejasnim granicama svog posla i manjkom nadzora nad svojim poslom. Uz to, broj učenika na jednog pedagoga često je prevelik, a pedagog je u mnogo slučajeva osoba koja mora raditi i poslove koji ne spadaju u poslove školskog pedagoga (Moyer, 2011). S obzirom na to da se u stvarnosti školski pedagog najčešće mora nositi s prevelikim brojem učenika u svom radu, kvalitetna suradnja s učiteljima unutar školske institucije uvelike doprinosi postizanju prevencije ovisnosti. Školski pedagozi indirektno dopijevaju do učenika kroz učitelje tako da se konzultiraju s njima na redovitoj bazi. Uz to, kako bi programi prevencije ovisnosti mogli biti sveobuhvatni, prilikom njihovog stvaranja važno je uzeti u obzir i perspektivu učitelja (Cholewa i sur., 2016).

Nezdravi odnosi u životu djece i mladih imaju značajan negativan učinak u njihovoj budućnosti. Stoga, kroz pedagoško savjetovanje školski pedagog mora nastojati raditi na tome da kod svojih učenika uspostavi zdrav životni prostor i čim je to više moguće osigura im uvjete za kvalitetan rast i razvoj na osobnoj i edukacijskoj razini. Uz to, školski pedagog koji se bavi prevencijom ovisnosti mora biti uzor učenicima i kroz svoje djelovanje pokazati im kako bi se trebali odnositi prema životnim izazovima (Gerjolj, 2021). Djeca dobi do 5 godina spadaju u skupinu koja je osobito pod rizikom izloženosti potencijalnim traumatskim događajima zbog toga što drastično ovise o svojim roditeljima ili starateljima. Vjeruje se da više od pola djece u ranoj dobi dođe u kontakt sa snažnim stresorom, a zadaća je pedagoga da učenicima koji su

doživjeli takva traumatska iskustva obrati posebnu pozornost jer oni spadaju u skupinu učenika s rizikom od korištenja ilegalnih supstanci (Clawson, 2015).

Jedna od zadaća školskog pedagoga je da kroz svoj rad pokušava pozitivno utjecati na budućnost svojih učenika, odnosno treba raditi na osobnom, društvenom i školskom razvoju kod djece. Među ostalim, školski pedagozi pomažu djeci da s vremenom postanu građani, studenti, zaposlenici i roditelji. Kako bi pedagog što kvalitetnije utjecao na učenika, važno je da je uvijek spreman ponuditi savjetovanje djetetu, mora biti u stanju stvarati i provoditi planove na individualnoj razini za pojedine učenike, treba biti dostupan učenicima i važno je da ostvaruje suradnju s ostalim članovima odgojno obrazovnog sustava i zajednice općenito. Uzimajući u obzir navedene čimbenike koji direktno ili indirektno utječu na djetetov život, pedagog lakše može raditi na prevenciji ovisnosti kod učenika (Woods, Domina, 2014). Školski pedagozi moraju se nositi s brojnim društvenim problemima koji se javljaju kod djece, a neki od njih su zlouporaba ilegalnih sredstava, mentalno zdravlje, obiteljski problemi i nasilje u školi. Među ostalim, čimbenici koji značajno utječu na školski uspjeh i općenito na život učenika su siromaštvo, razvedeni roditelji, izostanak jednog ili oba roditelja, zlostavljanje, traumatska iskustva, a u novije vrijeme i „cyberbullying“. Školski pedagog trebao bi osobito uzeti u obzir učenike koji se susreću s navedenim negativnim utjecajima i obratiti im posebnu pažnju prilikom rada na prevenciji ovisnosti (Wilder, 2019).

Vjeruje se da rad školskog pedagoga ima značajan utjecaj na edukacijske i društvene ishode kod učenika. Svaka škola ima svoju misiju i ciljeve kojima se vodi te kroz njih pokušava zadovoljiti određena odgojno obrazovna očekivanja. Među ostalim, školski pedagog zadužen je za to da koristi školske resurse kako bi promovirao zdrav način života kod sve djece, a naročito one koja pripadaju rizičnoj skupini korištenja ilegalnih sredstava (Bodenhorn i sur., 2018). Svaki školski pedagog trebao bi biti stručno obrazovan tako da može efikasno prikupljati i analizirati podatke koje dobiva kroz rad na prevenciji ovisnosti putem pedagoškog savjetovanja. Od pedagoga se očekuje da koristi dobivene podatke kako bi kontrolirao napredak kod učenika, a tako bi se unaprjeđivalo i donošenje odluka pedagoga tijekom savjetovanja te bi se općenito odvijala pozitivna sustavna promjena u kvaliteti provođenja savjetovanja određenog pedagoga (Young, Kaffenberger, 2015).

3.2. Priprema, provođenje i evaluacija pedagoškog savjetovanja

Proces školskog pedagoškog savjetovanja može se razdijeliti na više razina djelovanja školskog pedagoga. Savjetnik može savjetovati učenika vezano uz nastavu, planiranje budućnosti i odabir struke, a vezano uz prevenciju ovisnosti savjetovanje može biti usmjereno na društveno ponašanje učenika te njegove emocionalne i druge probleme. Takva vrsta savjetovanja temeljena je na prethodno utvrđenim znanstvenim spoznajama, a podrazumijeva shvaćanje specifične situacije učenika. Učenik je tijekom savjetovanja subjekt s neposrednim sudjelovanjem kod definiranja zadataka i ciljeva koji su vezani uz proces savjetovanja. S obzirom na to da odgojne aktivnosti koje su planirane otvaraju mogućnost da kod djeteta izazovu pojavu želje za uključivanjem u nove aktivnosti s ciljem da se zamijene štetne prethodne ili potencijalne buduće aktivnosti koje mogu negativno utjecati na učenika, može se reći da pedagoško savjetovanje pripada skupini poticajnih odgojnih sredstava (Vrcelj, 2020).

Na praktičnoj intervencijskoj ili preventivnoj razini, struktura savjetovanja bazira se na načinu, odnosno postupku i određenim tehnikama savjetovanja. Pedagoško savjetovanje nije pedagoško zbog svojevrsnog postupka, već zbog pedagoškog zasnivanja i specifičnog profesionalnog pristupa problemu učenika kojeg se savjetuje. Vezano uz metodičku stranu pedagoškog savjetovanja, važno je naglasiti da se mogu koristiti metode iz drugih profesija i disciplina, ali uzimajući u obzir pretpostavku da se te metode koriste unutar specifično ocrtanog polja pedagoškog savjetovanja. Stoga, tijekom pedagoškog savjetovanja, neke od metoda koje se mogu koristiti su tumačenje nadahnuto psihoanalizom, ekspozicijske tehnike koje se koriste u bihevioralnoj terapiji, psihoterapijsko empatično zrcaljenje razgovorom ili kružno ispitivanje sustavne ili obiteljske terapije. Ove metode mogu se shvaćati kao forme koje se koriste tijekom pedagoškog savjetovanja, a usmjerene su na tražitelja savjeta. Moguće je ispitati svaku tehniku određenog psihoterapijskog pravca, a školski pedagog zatim odlučuje je li ona prikladna za savjetovanje. Kroz te metode mora se doći do toga da pedagog tražitelju savjeta pokaže nešto što će za njega biti značajno i što će ga podučiti vezano uz njegov problem. U tom slučaju, može se reći da se takva tehnika uklapa u pedagošku paradigmu savjetovanja. Školski pedagog koji vrši pedagoško savjetovanje s ciljem prevencije ovisnosti mora uzeti u obzir specifičnog učenika kojega savjetuje i sukladno tome odabrati koju formu savjetovanja, odnosno koje metode će koristiti tijekom tog savjetovanja (Hechler, 2012).

Unutar pedagogije, savjetovanje se koristi za obraćanje djeci, mladima i odraslima. Može biti usmjereno prema pojedincima, parovima, obiteljima i grupama, a teme se većinom odnose na individualne krize odlučivanja. Jedna od razlika između psihoterapijskog liječenja i

pedagoškog savjetovanja je u tome što se savjetovanje ponajprije odvija unutar institucija. Središnje pitanje odnosi se na to kada savjetovanje zapravo postaje pedagoško, a neki od potencijalnih odgovora na ovo pitanje su ti da je savjetovanje pedagoško onda kada ga provodi pedagog koji posjeduje širok spektar kompetencija ili kada se ono odvija na području pedagogije, odnosno kada je savjetovanje vezano uz školu, savjetovanište za djecu, obrazovanje odraslih i slično. Stoga, može se reći da se pedagoško savjetovanje najčešće odvija unutar institucije škole, a jedan od načina na koji se može koristiti je s ciljem postizanja prevencije ovisnosti (Hechler, 2012).

Školski pedagozi u obrazovnim institucijama, a najčešće na poziciji stručnog suradnika, bave se problemom programa prevencije unutar škole, što uključuje početno planiranje programa, edukaciju učenika te roditelja i prosvjetnih djelatnika, a uz to bave se i praćenjem rizične populacije i surađuju s drugim stručnim institucijama čije je područje problematika vezana uz zlouporabu droga (Tot, 1999). Pedagoško savjetovanje smatra se jednim od važnijih procesa odgojno obrazovnog rada koje se odvija u školskoj instituciji. Stručni suradnik djeci i mladima kroz taj proces pruža stručnu pomoć, a dva temeljna problema s kojima se svaki pedagog mora nositi odnose se na kontekst savjetovanja i identitet sebe kao savjetnika. Vezano uz kontekst savjetovanja, školski pedagog mora kvalitetno prilagoditi predmet savjetovanja, vrijeme i način komunikacije specifičnom problemu koji se pokušava obuhvatiti savjetovanjem, poput prevencije ovisnosti, a svoj identitet razvija kroz stjecanje iskustva i unapređenjem svojih kompetencija (Marić, Lovrić, 2022).

Neki od uzroka ovisničkog ponašanja kod mladih ljudi su stres, pritisak, obeshrabrenost, obespravljeno, usamljenost, traženje identiteta, nesigurnost i beznade. Intrinzični čimbenici koji imaju mogućnost utjecati na okretanje djeteta zlouporabi supstanci su manjak vještina snalažljivosti, dosada, nelagodan osjećaj samoće, manjak ciljeva, uklapanje u društvo i nerealna životna očekivanja. Ekstrinzični čimbenici su manjak znanja i informacija, manjak značajnih razgovora s roditeljima, manjak uzora u koje se dijete može ugledati i manjak legalnih posljedica zlouporabe droga. Neki kontekstualni čimbenici koji također mogu doprinijeti tome da dijete počne uzimati drogu su prihvaćanje ostalih, vršnjački utjecaj, laka dostupnost droga i alkohola te prihvaćanje društva vezanog uz korištenje supstanci (Anderson, 2011).

Pedagoško savjetovanje smatra se obrazovnim radom koji pred učenika stavlja izbor, odnosno uz pomoć pedagoga učenik sam mora donijeti egzistencijalnu odluku. Pedagog je taj koji učeniku predstavlja kvalitetniju alternativu ovisnosti, a to je zdrav život bez korištenja droge. Neka od mogućih postignuća pedagoškog savjetovanja s učenikom su ta da učenik

odbaci određene prethodno naučene negativne stvari, nauči nešto novo, a to novo znanje koristi u stvarnom životu te se može reći da se učenika pedagoškim savjetovanjem može osposobiti za donošenje odluka općenito kroz život. To se može očitovati i kroz potencijalne situacije vezane uz iskušavanje droge tijekom života, a tada je učenik u mogućnosti pravilno reagirati uzimajući u obzir znanja i vještine koje je stekao kroz pedagoško savjetovanje. Pedagoško savjetovanje temelji se na tome da se tijekom savjetovanja uspostavi proces učenja kroz koji kod učenika dolazi do razvoja mogućnosti donošenja pravilnih odluka, a takav rezultat manifestira se u obliku učenikove sposobnosti samostalnog djelovanja u daljnjem životu, odnosno učenik nakon uspješnog savjetovanja na određena životna pitanja sam može naći odgovore i provesti ih u praksi (Hechler, 2012).

Školsko savjetovanje podrazumijeva odgojno obrazovni proces unutar kojeg školski pedagog mora razumjeti opće principe u okviru kojih školska populacija funkcionira, ali uz to mora primjenjivati i individualistički pristup zbog toga što je svaki učenik zasebna osoba. Ključnu ulogu u tom procesu ima školski pedagog, a on treba voditi savjetovanje uzimajući u obzir trenutnu, ali i potencijalnu buduću situaciju djeteta. Gledano s perspektive savjetovanja s ciljem prevencije ovisnosti, svrha školskog pedagoga u tom smislu je da kod učenika razvije svijest o tome kako može prijeći preko određenih prepreka i barijera u svom životu bez korištenja ilegalnih sredstava, što će imati značajan pozitivan učinak na njegov život u sadašnjosti i budućnosti (Anastasov, Ristevska, 2019).

Potrebno je da školski pedagog razumije i uvažava heterogenost školske populacije te različitost etiologije za koje se smatra da mogu dovesti do korištenja droge. Pedagozi kroz svoj rad primjenjuju opće i specifične mjere prevencije kojima se u velikoj mjeri doprinosi realizaciji školskih preventivnih programa, odnosno unutar obrazovnih institucija poboljšavaju se preventivne aktivnosti kojima je temeljni cilj da dođe do smanjenja interesa učenika za korištenjem ilegalnih supstanci. Neke od specifičnih socijalnih vještina koje se nastoje razviti kod učenika su povećanje odgovornosti i samopoštovanja, poboljšanje komunikacijskih vještina i samopouzdanja, a uz to mlade je potrebno naučiti oduprijeti se pritisku vršnjaka u problematičnim situacijama kako ne bi zbog utjecaja drugih učenika počeli konzumirati ilegalne supstance. Školski pedagozi kod planiranja preventivnih aktivnosti prije svega promoviraju proaktivne metode prevencije unutar kojih se za učenika smatra da je aktivni sudionik u odgojno obrazovnom procesu (Tot, 1999).

Informacije o uzrokovanoj šteti i posljedicama korištenja droge je za većinu učenika dovoljna da ne počnu koristiti droge. Unatoč tome, jedan manji dio učenika, naročito zbog

određenih psihosocijalnih karakteristika, pripada kategoriji rizične skupine za iskušavanjem droga, stoga se provode specifične preventivne mjere u koje spadaju rana identifikacija rizične populacije, primjena posebnih i dopunskih odgojno obrazovnih mjera te postupci i primjena socijalno zaštitnih mjera. Unutar procesa praćenja psihosocijalnih prilika, učenici koji spadaju u kategoriju rizične skupine otkrivaju se već od trenutka kada su prvotno uključeni u obrazovni sustav. Neke od nepovoljnih psihosocijalnih karakteristika uključuju poremećene odnose u obitelji, alkoholizam ili druge ovisnosti u obitelji, nepovoljne financijske prilike, nisko samopoštovanje, manjak tolerancije na frustraciju i mnoge druge. Učenici koji se nalaze unutar te skupine lakše se upuštaju u korištenje droga jer putem korištenja droge dobivaju zadovoljstvo kroz koje privremeno bježe od životnih problema (Tot, 1999).

Mladi provode najveći dio vremena u školi, odnosno škola je mjesto unutar kojeg se putem implementacije kvalitetnih preventivnih programa može obuhvatiti veliki broj učenika i njihovih roditelja. Osnova primarne prevencije je edukacija, a ona se odvija putem radionica i predavanja za učenike s ciljem usvajanja spoznaja te razvoja socijalnih vještina i stavova kojima dolazi do smanjenog interesa mladih za eksperimentiranjem s drogama. Aktivnosti koje su povezane s prevencijom ovisnosti ponajviše se ističu tijekom obilježavanja određenih datuma poput Svjetskog dana borbe protiv pušenja, Mjeseca borbe protiv alkoholizma i ovisnosti te Svjetskog dana borbe protiv AIDS-a. Istraživanja koja se bave preventivnim programima i evaluacijama tih programa pokazala su da je kod prevencije zlouporabe droga tradicionalan pristup nedostatan s obzirom na to da se fokusira samo na prosvjećivanje i informiranje mladih vezano uz štetne posljedice korištenja droga, što samo po sebi ne dovodi do smanjene razine zanimanja za eksperimentiranjem s drogama kod svih učenika mlade dobi. Upravo zbog toga se kod pripreme i realizacije školskog programa prevencije, uz informiranje učenika o drogama, naglasak stavlja na razvoj socijalnih vještina te na promociju aktivnosti putem kojih se razvijaju vrijednosti vezane uz zdrav način života (Tot, 1999).

Učenike koje smo identificirali da spadaju u rizične skupine potrebno je uključiti u razne odgojno obrazovne sadržaje, što uključuje organizirano provođenje slobodnog vremena, uključivanje u dopunski rad kako bi smanjili ili u potpunosti uklonili obrazovni deficit te uključivanje učenika u intervencije i specifične pedagoške postupke kako bi se smanjio broj djece iz rizične skupine koji će iskušati drogu ili ju prihvatiti kao način života. Razvoj kreativnih potencijala kod mladih ljudi i briga o njihovom psihofizičkom zdravlju bitni su čimbenici preventivnih aktivnosti. Kada učenike uključujemo u slobodne aktivnosti, važno je da pozornost posebice obratimo na to da rizična populacija bude uključena u te aktivnosti, a uz to

potrebno je i pomoći im da ustraju u tim aktivnostima. Kada kreiramo aktivnosti koje su vezane uz organizirano provođenje slobodnog vremena, moramo učenicima ponuditi prostor škole i školske sadržaje čak i tijekom praznika, a naročito učenicima s nepovoljnom financijskom situacijom i onima čiji su roditelji zaposleni veći dio dana ili cijeli dan. Kada su učenici prepušteni sebi i nad njima ne postoji nikakva vrsta nadzora, postoji opasnost da provode slobodno vrijeme uz aktivnosti koje im nudi ulica, a takve aktivnosti najčešće su vezane uz poremećaje u ponašanju, gdje je u značajnoj mjeri prisutno korištenje droga. Tijekom realizacije aktivnosti koje su vezane uz organizirano provođenje slobodnog vremena, preporuka je da se izbjegava naglašavanje da su aktivnosti zamišljene s ciljem prevencije ovisnosti, odnosno nazivi kao što su „Plesom protiv ovisnosti“ ili „Sportom protiv droge“ trebali bi se izbjegavati (Tot, 1999).

Prvotno, edukacija vezana uz prevenciju zlorabe droga kod djece i mladih bila je fokus mnogobrojnih programa i pristupa. Učenike se obrazovalo o tome kako koja droga izgleda te ih se upozoravalo na štetne posljedice koje se javljaju kao rezultat korištenja droga. S vremenom, programi prevencije su sve više bili usmjereni na to da mladi postanu samosvjesni do te razine da mogu biti sposobni reći ne drogama. U posljednje vrijeme, programi prevencije ovisničkog ponašanja usredotočeni su na podučavanje mladih društvenim vještinama i razvoju samopouzdanja te se tako nastoji doći do cilja koji je usmjeren na to da mladi ne eksperimentiraju s drogama (Coker, 2001). Glavni cilj svakog programa prevencije zlorabe alkohola, duhana i droge trebao bi biti smanjenje razine učinjene štete, kako kod korisnika supstanci, tako i kod ostalih ljudi unutar njihovih života. Način na koji bi se to postiglo je stvaranjem programa prevencije ovisničkog ponašanja koji bi bili usmjereni na potpunu prevenciju zlorabe supstanci, ali uz to i na pronalazak rješenja koja bi smanjila razinu štete učinjene tijekom konzumacije supstanci. Važno je da programi uzmu u obzir sve potencijalne čimbenike koji dovode do ovisničkog ponašanja te dimenzije na koje zloraba supstanci može djelovati (Obot, Csete, 2015). Ciljana prevencija ovisničkog ponašanja usmjerena je na intervenciju unutar određene populacije, odnosno u ovom slučaju prevenciju ovisničkog ponašanja djece i mladih. Za tu populaciju smatra se da kod nje postoji povećani rizik zlorabe alkohola, duhana i ostalih droga. Ovakva vrsta prevencije provodi se uzimajući u obzir potencijalne čimbenike koji bi mogli utjecati na to hoće li mlada osoba početi pokazivati sklonost prema ovisničkim oblicima ponašanja (Breslau, Engel, 2015).

Školski pedagozi imaju mnogobrojne uloge i dužnosti. Uzimajući u obzir svoju školu trebaju dizajnirati i primjenjivati programe pedagoškog savjetovanja koji promoviraju zdrav

život bez korištenja ilegalnih supstanci. Takvi programi moraju biti sveobuhvatni, u njima trebaju biti prisutne preventivne metode, a programi također moraju biti i podložni promjenama s obzirom na to da se metode prevencije ovisnosti kod učenika razvijaju i unapređuju na dnevnoj bazi (Winburn i sur., 2017). Uloga školskog pedagoga u edukaciji najprije se manifestira kroz planiranje i realizaciju kvalitetnih edukacijskih modela koji moraju biti primjereni potrebama, interesu i dobi učenika. Tijekom procesa edukacije, školski pedagog koristi se različitim metodama rada poput predavanja i radionica kako bi promovirao proaktivni pristup kod edukacije mladih vezane uz štetnost droga. Tijekom predavanja učenici se educiraju o štetnosti i rizicima droga, dok radionice služe za razvoj komunikacijskih vještina, samopoštovanja i odgovornosti, što pozitivno utječe na proces donošenja odluka (Tot, 1999).

Neke od glavnih karakteristika pedagoškog savjetovanja su laka dostupnost, dobrovoljnost, a često i besplatnost. S obzirom na to da je ono institucionalizirano, ove karakteristike omogućavaju se učenicima u najvećoj mogućoj mjeri, a pedagoškim savjetovanjem u školi nastoji se pomoći djeci i mladima, a uz to i obiteljima općenito te se savjetovanje često pruža unutar okvira školske pomoći kod odgoja. Savjetovanje u odgoju samo je jedno od mnogobrojnih vrsti pedagoškog savjetovanja, a za vrstu savjetovanja koja se bavi prevencijom ovisnosti i naknadnom prevencijom ovisnosti nakon što je učenik već ušao u svijet droge naziv je savjetovanje narkomana i ovisnika. Kako bi se savjetovanje moglo nazvati pedagoškim savjetovanjem, ono mora biti sustavno formulirano pedagoškim pojmovima i mora imati specifičnu formu u obliku sredstva odgoja, što ga ujedno odvaja od ostalih formi savjetovanja. U pedagoško savjetovanje spada specifičan odgovor i reakcija na taj odgovor koji dolaze kao rezultat neodlučnosti kod osobe koju savjetujemo. U tom smislu, neodlučnošću kod učenika se može smatrati pitanje hoće li taj učenik iskušati droge ili ne, a školski pedagog kroz formu savjetovanja učenika vodi na pravi put (Hechler, 2012).

Pedagoško savjetovanje kao profesionalna djelatnost veoma je specifičan i kompleksan proces, a važno je da se odvija efikasno. Svako savjetovanje ima osnovne karakteristike i ciljeve koji se pokušavaju dostići kako bi se pojedinac ili grupa razvio, a tako se na njih aktivno djeluje što rezultira time da se kod njih događa promjena u životnoj situaciji koja ima pozitivan učinak na njihov život općenito. Kada se kod učenika pokušava postići prevencija ovisnosti, na njega se kao korisnika savjetovanja mora gledati kao na osobu koja ima svoje potrebe, očekivanja, motive i ciljeve, a važno je da pedagog koji je savjetnik uspostavi pozitivnu emocionalnu atmosferu kako bi odnos između njega i učenika bio kvalitetan (Zuković, 2016).

Kako bi pedagoško savjetovanje s ciljem prevencije ovisnosti bilo što kvalitetnije u budućnosti, školski pedagog trebao bi provoditi evaluacije po završetku savjetovanja. Potreba za korištenjem podataka i znanja stečenih provedbom savjetovanja s ciljem da se unaprijede buduća savjetovanja postoji, no školskim pedagogima je bez organiziranog sustava evaluacije do određene razine teško prikupiti, analizirati i interpretirati podatke na smislen način. Stoga, stvaranje jedinstvenog sustava evaluacije školskog savjetovanja s predodređenim parametrima dalo bi pedagogima mogućnost da unutar tog okvira lakše organiziraju prikupljanje podataka i zatim te podatke analiziraju i u budućnosti primijene dobivena saznanja tijekom savjetovanja (Astramovich, 2017).

3.3. Suradnja školskog pedagoga s ostalim suradnicima unutar škole

Postoje određeni postupci kojima se olakšava primjena suvremenih metoda i oblika rada unutar nastave. Važno je da pedagog procijeni što za njegovu određenu školu znači primjena takvih oblika nastave. Drugim riječima, pedagog mora poznavati stanje u nastavi kako bi utvrdio: moguću neprimjerenost korištenja određenih metoda i oblika; stupanj poznavanja suvremenih primjerenih metoda i oblika te organizaciju nastave (granicu između teorijskih spoznaja i praktične primjene suvremenih metoda); mogućnost upoznavanja nastavnika s novinama (literaturom, demonstracijom, raspravom, stručnim konzultacijama, uključivanjem u seminare...); mogućnosti motiviranja nastavnika da prihvate oblike informiranja; sklonosti određenih nastavnika da prihvate i koriste suvremenu organizaciju nastave... Kada je pedagog upoznat s konkretnim školskim okolnostima, tada se programski može odrediti niz aktivnosti za pedagoga i učitelje koje mogu biti zajedničke ili odvojene (Jurić, 2004).

Droga je učenicima veoma lako dostupna te mladi često eksperimentiraju s ilegalnim drogama već u mladoj dobi. Obrazovne institucije imaju posebni značaj i važnu ulogu kod suzbijanja zlouporabe droga i prevencije korištenja droga među učenicima. Kod takvog pristupa, školski pedagog ima konkretnu ulogu, posebice uzimajući u obzir specifičnu edukaciju pedagoga te njegov rad koji se bazira na svakodnevnoj suradnji s ostalim članovima škole i razvijanju međudnosa unutar škole. Školski pedagogi svakog su dana u direktnom kontaktu s učenicima kod kojih postoje poremećaji u ponašanju, odnosno s nekim od potencijalnih korisnika ilegalnih supstanci, a takva vrsta rada dodatno doprinosi razvoju kvalitete preventivnih programa. (Tot, 1999).

Pedagoško savjetovanje je proces koji podrazumijeva rad pedagoga na poboljšanju više područja učenikova života, a neka od njih su mentalno zdravlje, psihološki razvoj i razvoj

učenika kao osobe. Osim toga što aktivno radi s učenicom, zadaća školskog pedagoga je da u svoj rad uključi obitelji učenika i raznovrsne grupe čijim se surađivanjem lakše mogu postići ciljevi mentalnog zdravlja, dobrobiti i edukacije učenika, a kroz rad na pozitivnom usmjeravanju učenika također se postiže prevencija ovisničkog ponašanja (Gibson, Kelchner, 2012). Kod pokušaja sprečavanja djece da eksperimentiraju s opojnim drogama, početni stadij je širenje znanja o opasnostima zlouporabe supstanci. Temeljno preventivno djelovanje spada u područje dužnosti obitelji, škole te cjelokupnog društvenog okruženja. Škola nije samo institucija koja služi kao izvor znanja kod djece, već djeca u školi uče i o kulturnim tradicijama, stoga se može reći da škola utječe na oblikovanje stava i vrijednosnih sustava mladoga čovjeka. Savjet roditelja ili nastavnika te briga okruženja nužni su, a često i dovoljni kako bi se spriječio put prema ovisnosti mladih eksperimentatora i rekreativnih potrošača opojnih sredstava. Bez obzira na vrstu supstance, tijekom ranih faza zloupotrebe droga takvi postupci često su efikasni te njihovim korištenjem postizemo da mlada osoba u daljnjem životu nema teže posljedice (Mihaljević, 2003).

Tijekom početne faze adolescentnog razvoja, mladi ljudi nisu veoma efikasni u obrambenom ponašanju protiv korištenja droga. U tom periodu, oni su često izloženi rizičnom ponašanju koje može imati dugoročne negativne društvene i zdravstvene posljedice. Jedna od ovakvih vrsti ponašanja uključuje eksperimentiranje s drogama. Primarni cilj zdravstvenih djelatnika je ostvariti prevenciju korištenja droga među mladima, a prvim korakom prema ovom cilju može se smatrati kreiranje kvalitetnog preventivnog programa u školi. Mnogo čimbenika utječe na mlade koji koriste ovisnička sredstva. Neki od tih utjecaja mogu biti dob, spol, obiteljske svađe, loše veze, utjecaj vršnjaka i nisko samopouzdanje, a sve od navedenog može mladu osobu navesti da donese odluku da proba cigarete, alkohol ili druge supstance. Mladi ljudi često nemaju razvijen sustav obrambenog ponašanja te zbog toga nisu u stanju suprotstaviti se pritisku vršnjaka koji ih pokušavaju navesti da koriste različite supstance. Smatra se da su škole idealna mjesta putem kojih se mogu provoditi programi prevencije ovisničkog ponašanja. Takvi programi su u mnogim zemljama često već uključeni u školski kurikulum te se pokazalo da su određeni programi uspješni kod prevencije ovisničkog ponašanja. Većina programa je usmjerena na razvijanje pozitivnog pristupa mladima te razvijanje kompetencija uz pomoć kojih bi razumjeli štetnost droga i bili sposobni oduprijeti se njihovom korištenju (Karatay, Baş, 2017).

Škola je najznačajniji obrazovni čimbenik, a jedan od prioritarnih ciljeva djelovanja škole je rad koji je usmjeren na to da se mlade osvijesti da su životni problemi rješivi i bez

korištenja droga. Kako bi se taj cilj ostvario, školski pedagog surađuje s ostalim prosvjetnim djelatnicima i stručnim suradnicima. Školski pedagog ima značajan doprinos i ulogu koji se manifestiraju kroz svakodnevni kontakt i rad s učenicima koji pripadaju rizičnim skupinama ili pokazuju određene vrste poremećaja u ponašanju (Tot, 1999). Najučinkovitiji programi prevencije su opsežni, odnosno uključuju više komponenti, a usmjereni su prema individualnim osobama, obiteljima, vršnjacima, školama i ostalim zajednicama. Strategije prevencije potrebno je prezentirati i kroz medije kako bi se zajednica obrazovala o problemu, došlo bi do razvoja potpore unutar zajednice te bi se zadržao zamah postojećih programa prevencije (Skiba i sur., 2004).

U današnje vrijeme učenici u školama imaju različite odgojno obrazovne potrebe, stoga je važno da je rad svih djelatnika u školskim ustanovama efektivan i efikasan kako bi se obuhvatio i zadovoljio što veći broj učenikovih edukacijskih potreba. Školski pedagog koji savjetuje učenike s ciljem prevencije ovisnosti mora prvenstveno uzeti u obzir razlike među učenicima temeljene na općenitoj situaciji u djetetovom domu, a važno je da pedagog ima vještine prepoznavanja i procjene takvih situacija kod djece (Olsen i sur., 2016). Činjenica je da adolescenti često dolaze u kontakt sa školama, zdravstvenim ustanovama, internetom i ostalim ustanovama koje mogu imati utjecaj na njihovo ponašanje. Stoga, potrebno je da upravo one, a naročito škola, razviju programe prevencije ovisničkog ponašanja koje će mladim ljudima omogućiti razvoj osobnosti kroz koji će moći svjesno odlučiti da ne žele sudjelovati u zlorabi droga i ostalih supstanci (Monti i sur., 2001).

Kako bi edukacija bila čim kvalitetnija i efikasnija, važno je s njome početi prije nego se učeniku uopće pojavi prilika da isproba drogu. Informacije o štetnosti i potencijalnim posljedicama zlorabe droga planski i koordinirano se integriraju u više nastavnih predmeta, a to omogućuje bolju kvalitetu učinka preventivnih programa. Stjecanjem specifičnog znanja i uključivanjem što više prosvjetnih djelatnika u prevenciju dolazi do toga da se naglašava važnost problema konzumacije droga (Tot, 1999). Mnogi čimbenici utječu na školske odnose, a ponajviše na takve odnose utječu sami djelatnici odgojno obrazovne ustanove. Odgojno obrazovnom praksom u školskim ustanovama najviše upravlja osobna teorija ili osobna koncepcija stručnih suradnika u školi. Zadaća je školskog pedagoga da aktivno radi na razvoju kvalitetnih odnosa među stručnim suradnicima unutar škole kako bi se zajedničkim radom moglo doći do kreiranja programa prevencije ovisničkog ponašanja koji bi se uspješno provodili (Bilić, Bašić, 2016).

Prosvjetni djelatnici su nositelji preventivnih aktivnosti u školi, zbog čega je osnovni uvjet za postizavanje zadovoljavajuće razine prevencije kvalitetna educiranost tih djelatnika. Pedagog kod edukacije prosvjetnih djelatnika samostalno priprema određene teme za sjednice Učiteljskog vijeća, a uz to u okviru stručnog usavršavanja organizira i predavanja za prosvjetne djelatnike na koja zove stručnjake čiji je posao baviti se problemom korištenja droga kako bi se prosvjetni djelatnici mogli informirati o svojoj važnosti kada je riječ o njihovoj ulozi unutar procesa prevencije. Tijekom planiranja preventivnih aktivnosti unutar obrazovnih institucija, važno je pozitivno djelovati i na školsku klimu. Ona utječe na edukaciju, organizirano provođenje slobodnog vremena učenika, a uz to pažnju posvećuje i pripremanju mladih za potencijalne probleme i situacije unutar kojih se mogu naći koje bi mogle dovesti mlade do toga da iskušaju droge. Tijekom realizacije školskih programa prevencije, školski pedagog je u suradnji sa stručnim institucijama čiji je rad usmjeren na problematiku korištenja droga. Ovakva vrsta rada provodi se kroz stručna predavanja namijenjena za prosvjetne djelatnike, kroz stručna usavršavanja i kroz uključivanje onih učenika koji su već počeli koristiti droge u terapijski postupak za koji su zadužene stručne institucije. Školski pedagog tijekom terapijskog postupka najprije organizira školsku podršku kod procesa terapije, a poseban naglasak je na tome da se učenici zadrže u obrazovnom procesu jer to pozitivno utječe na motivaciju učenika da ostanu dosljedni u nekorisćenju droga (Tot, 1999).

Školski pedagog može surađivati s Centrom za socijalnu skrb i drugim nadležnim institucijama kako bi poticao aktivnosti i mjere kojima se djeluje na ublažavanje nepovoljnih socioekonomskih prilika, a naročito na ublažavanje socijalnih razlika između učenika. Jedna od redovitih aktivnosti trebala bi biti pomoć djeci s nepovoljnom financijskom situacijom da odlaze na zimovanja i ljetovanja, dok je posebnu pažnju potrebno posvetiti učenicima čija obitelj nije u situaciji da bi im mogla financirati završnu ekskurziju, odnosno u tim slučajevima najvažnije je pronaći način da svi učenici imaju omogućen odlazak na takve ekskurzije. Školski pedagog također doprinosi prevenciji ovisnosti putem rada s roditeljima. Kroz kontinuiranu suradnju s roditeljima, a posebice s roditeljima djece koja imaju poremećaje u ponašanju ili pripadaju određenoj rizičnoj skupini, putem individualnog rada ili kroz predavanja omogućuje se kvalitetnija realizacija preventivne uloge škole. Pedagog mora roditeljima ukazati na to koja je njihova uloga unutar prevencije ovisnosti, a uz to mora im i dati do znanja kakva ponašanja unutar obitelji dovode do toga da mladi počnu konzumirati droge. Uspješno roditeljstvo važan je čimbenik u prevenciji ovisnosti. Ako je to moguće, važno je da oba roditelja podjednako sudjeluju u odgoju djece te posvećuju pažnju svim aspektima odgoja kod mlade osobe, što je

pretpostavka kvalitetnog razvoja zdrave osobnosti djeteta. Jedna od najčešćih pogrešaka koju roditelji prave je pretjerana usmjerenost na obrazovne rezultate svoje djece i procjena kvalitete učenika uzimajući u obzir samo školski uspjeh. Školski pedagog kroz rad s roditeljima mora ukazati roditeljima da djeci, osim pomoći i podrške koju im pružaju s ciljem da ona postignu bolje obrazovne rezultate, treba dati podršku i ohrabrivati ih kod razvoja ostalih kvaliteta i karakteristika osobnosti (Tot, 1999).

Zlostavljanje djece kod kuće veoma je raširen, a često i zanemaran problem koji utječe na djecu svih rasa, spolova i socioekonomskih statusa. Fizičko zlostavljanje djece u značajnom broju slučajeva ima psihološke posljedice, što se manifestira kroz unutarnje mentalno stanje djeteta i način na koji ono takve probleme iskazuje fizički. Takva djeca često imaju nisko samopouzdanje, anksiozna su, depresivna i imaju probleme u ponašanju, a spadaju u rizičnu skupinu za zloupotrebu ilegalnih sredstava, što pedagog mora uzeti u obzir prilikom rada na prevenciji ovisnosti učenika (Tillman i sur., 2015). Značajan broj ljudi koristi uzimanje psihoaktivnih sredstava kao najefikasniji način za brzo stvaranje osjećaja ugone ili kako bi ublažili, odnosno izbjegli i prolazno uklonili neugode, a posebice to čine ljudi kod kojih se javlja psihička napetost, nesаница, frustriranost, bol i depresija. Kada se javi situacija u kojoj ljudi žele „nešto uzeti“, većinom ne odvagaju korist i štetu, odnosno podrede se trenutnoj „dobiti“, dok istovremeno zanemaruju dugoročnu štetu. Dijete će se u određenoj situaciji ponašati ovisno o tome kako smo se mi ponašali u istoj ili sličnoj situaciji, odnosno koristit će primjer koji su mu pokazali članovi obitelji ili škole. Važno je da od najranijeg djetinjstva unutar obitelji postoji odgoj koji pozitivno djeluje na izbjegavanje nepotrebnog rizika te na svjestan izbor zdravog ponašanja, odnosno treba usaditi određene principe u svijest djeteta. Činjenica je da mnoga djeca imaju roditelje koje nitko nije osposobio za takvu vrstu kvalitetnog odgojnog rada, a postoji i mogućnost da sami roditelji budu skloni rizičnom ili bolesnom načinu ponašanja, stoga je važno da društvena zajednica, a osobito putem škole i drugih organiziranih ustanova, pokuša nadomjestiti ono što je djeci uskraćeno unutar vlastite obitelji (Sakoman, 2002).

Vjeruje se da je odnos školskog pedagoga s roditeljima jedan od ključnih alata pomoću kojih se ostvaruje prevencija ovisničkog ponašanja kod djece. Ako pedagog uspije uspostaviti kvalitetnu vezu s roditeljima ili starateljima učenika, tada roditelji imaju pozitivniji utjecaj na svoje dijete, što se manifestira kroz njegovo mentalno zdravlje, školski uspjeh i općeniti pozitivni stav prema životu. Stoga, pedagog mora biti sposoban uspostaviti dugoročne veze s roditeljima unatoč tome što su neki od njih potencijalno nespripremni za takvu vrstu suradnje (Kim

i sur., 2017). Školski pedagog tijekom svog rada ne mora nužno surađivati samo sa stručnim suradnicima unutar svoje školske ustanove, već se preferira da surađuje i s djelatnicima ostalih obrazovnih i drugih institucija. Kolaboracija je jedan od temeljnih elemenata vezanih uz rješavanje problema za školske savjetnike i njihove učenike. To se posebno odnosi na pedagoge koji rade u ruralnim sredinama i potencijalno imaju ograničene resurse prilikom svog rada. Među ostalim, školski pedagozi mogu međusobno voditi rasprave o potencijalnim poteškoćama u radu te dijeljenjem iskustava i razmišljanja jedni druge profesionalno usmjeravaju i unapređuju, a samim time se općenito stručnost školskih pedagoga diže na višu razinu, što rezultira kvalitetnijim pedagoškim savjetovanjem učenika (Brown, Ayala, 2017).

Ravnatelji često imaju velik utjecaj na područje rada pedagoga unutar pojedinih škola, stoga relativno velik broj ravnatelja pedagozima zadaje odgovornosti koje ne spadaju u obujam posla školskog pedagoga, odnosno pedagozi često moraju odrađivati druge poslove van svoje domene umjesto da se bave vođenjem, savjetovanjem i podupiranjem učenika. Zbog toga je rad na prevenciji ovisnosti često otežan, ali pedagog mora biti sposoban organizirati svoje vrijeme kako bi mogao posvetiti adekvatnu količinu vremena svojim individualnim dužnostima (Mason, Perera-Diltz, 2010).

Kvalitetne veze na relaciji škola-obitelj-zajednica jedan su od preduvjeta za pozitivne obrazovne i društvene ishode kod učenika. Vjeruje se da učinkovita suradnja između navedenih članova društva i interakcije između svih triju komponenti doprinose dobrobiti djece. Kako bi pedagog mogao prilagoditi svoj rad određenoj školi i razraditi plan prevencije ovisnosti, potrebno je da uzme u obzir sociokulturne elemente zajednice unutar koje se nalaze specifična škola i individualni učenici (Moore-Thomas, Day-Vines, 2018). Partnerstvo između škola, obitelji, članova zajednica i organizacija od velike je važnosti za uspjeh ostvarivanja prevencije ovisnosti kod učenika. Potrebno je razviti strategije kojima bi se poticalo uključivanje šire zajednice u odgoj i obrazovanje učenika, a školski pedagozi imaju ključnu ulogu kod građenja takvih odnosa. Na aktivno djelovanje školskog pedagoga u ovakvim situacijama utječe kolaborativna školska klima te čimbenici poput percepcije školskog pedagoga o ulogama unutar odgojno obrazovnog procesa, stavovi pedagoga o partnerstvu i njegova sposobnost za izgradnju partnerskih veza (Bryan, 2010).

3.4. Osvrt na poglavlje

Značajan postotak djece sposoban je oduprijeti se korištenju ilegalnih sredstava. Unatoč tome, određeni broj adolescenata zbog svoje životne situacije odluči okrenuti se konzumiranju alkohola, pušenju ili ilegalnim drogama kao privremenom rješenju svojih problema. Unutar školske institucije, pedagog je onaj koji bi trebao prepoznati učenike koji potencijalno pripadaju rizičnim skupinama. Ako pedagog uspije reagirati na vrijeme, tada može kroz razgovor, odnosno pedagoško savjetovanje, pozitivno djelovati na brojne aspekte života učenika. Prevencija korištenja ilegalnih sredstava ne odvija se nužno direktno, već se uključivanjem učenika u različite aktivnosti koje su korisne za učenika na sekundaran način postiže prevencija s obzirom na to da učenik veliku količinu svog slobodnog vremena posvećuje takvim aktivnostima. Tijekom pedagoškog savjetovanja, pedagog se vodi određenim znanjima stečenim kroz svoj stručni razvoj kako bi učeniku pomogao da odredi i ostvari svoje osobne, edukacijske i profesionalne ciljeve. S obzirom na to da je svaki učenik drugačiji, pedagog mora biti sposoban prilagoditi svoje znanje i općenito proces savjetovanja tome da savjetovanje bude što efikasnije i učinkovitije za svakog individualnog učenika. Na temelju stečenog iskustva kroz pedagoško savjetovanje učenika s ciljem prevencije, pedagog kroz analizu i evaluaciju nakon provedbe takvih savjetovanja može unaprijediti svoj rad u budućnosti. Uz to, svijet se svakodnevno mijenja pa tako i pedagog mora konstantno unaprjeđivati i poboljšavati svoje znanje kako bi ono bilo u skladu s trenutnom situacijom u kojoj se učenik nalazi.

Pedagog koji radi u određenoj školi treba uzeti u obzir organizacijsku strukturu, kulturu, povijest i običaje koji obilježavaju tu školu i živote djece koja ju pohađaju. Kako bi se uspio prilagoditi situaciji u kojoj se nalazi, važno je da pedagog bude stručnjak koji je kompetentan vezano uz područje pedagoškog savjetovanja te fleksibilan kod svog pristupa prema djeci jer samo tako može s djecom uspostaviti pozitivan odnos koji će zatim rezultirati time da s učenicima može kvalitetno provoditi pedagoško savjetovanje. Osim kvalitetne suradnje s učenicima, školski pedagog također mora konstantno raditi na atmosferi i školskoj klimi kako bi suradnja između pedagoga, učitelja i ostalih stručnih suradnika mogla biti na visokoj razini, što ultimativno pozitivno utječe na postizanje prevencije ovisnosti kod učenika. Stoga, pedagog mora posjedovati karakteristike vještog vođe te mora imati snažan interpersonalni utjecaj, raditi na sustavnoj kolaboraciji u školi, mora biti efikasan kod rješavanja problema, promovirati jednakost među učenicima i konstantno se profesionalno usavršavati.

Neki od čimbenika koji mogu negativno utjecati na rad pedagoga vezan uz prevenciju ovisnosti kod učenika su manjak vremena, premalo resursa, previše posla i manjak suradnje

unutar škole, a pedagozi često moraju raditi poslove koji ne spadaju u njihovu domenu. Uz prevelik obujam posla, omjer učenika i pedagoga je u stvarnim situacijama često veći od onog koji bi omogućio pedagogu adekvatan rad na provedbi pedagoškog savjetovanja s ciljem prevencije, stoga je važno da pedagog uzme u obzir navedene čimbenike i kao rješenje tog problema uspostavi čim kvalitetniju suradnju s učiteljima kako bi kroz provedbu rada na odgojno obrazovnim ciljevima kod djece mogli zajednički što pozitivnije utjecati na učenike. Suradnja pedagoga s učiteljima također je bitna zbog toga što kvalitetan diskurs među njima dovodi do toga da se efikasnije dođe do saznanja vezanog uz postojeće nezdrave odnose u životu djeteta koji bi mogli dovesti do korištenja ilegalnih sredstava. Također, značajan postotak učenika tijekom djetinjstva iskusi traumatsko iskustvo koje ima potencijalne negativne učinke na mentalni razvoj djeteta u budućnosti, što se često manifestira kroz korištenje ilegalnih supstanci, a školski pedagog mora obratiti posebnu pažnju takvoj djeci kako bi kod njih spriječio takvo ponašanje.

Uzroci korištenja ilegalnih sredstava kod adolescenata među ostalima mogu biti stres, usamljenost, traženje identiteta, potreba za uklapanjem u društvo, manjak uzora i kvalitetnih razgovora s roditeljima te laka dostupnost takvih sredstava. Kako bi školski pedagog mogao prepoznati prisutnost nekog ili više takvih čimbenika kod djeteta, važno je da do visoke razine razumije populaciju učenika u školi u kojoj radi. Uz to, kroz proces pedagoškog savjetovanja i svoj rad općenito, školski pedagog mora nastojati raditi na razvoju vještina kod učenika pomoću kojih će oni postati sposobni oduprijeti se pritisku vršnjaka. Također treba izgrađivati edukacijske modele kojima se djecu uključuje u sadržaje s ciljem da postanu aktivni građani koji žive zdravim načinom života. Prilikom dizajniranja i primjene programa pedagoškog savjetovanja s ciljem prevencije ovisnosti potrebno je uzeti u obzir dob, interese i potrebe određenog učenika, a važno je u suradnji s učenikom odrediti i specifične ciljeve te raditi na njihovom dostizanju. Kako bi rad školskog pedagoga bio na što višoj razini vezano uz kvalitetu provođenja programa prevencije, važno je da se ostvari i održava adekvatna suradnja pedagoga s učiteljima, ravnateljem i ostalim stručnim suradnicima unutar škole, a također pozitivan učinak ima i suradnja s drugim školama i institucijama poput Centra za socijalnu skrb te roditeljima i ostalim članovima zajednice kako bi se zajedničkim snagama pozitivno utjecalo na život učenika i u što većoj mogućoj mjeri postigla prevencija korištenja ilegalnih sredstava ovisnosti kod djece.

4. Opis istraživanja provedenih na temu ovisnosti unutar školske populacije

4.1. Trendovi i posljedice zlouporabe ilegalnih supstanci kod mladih ljudi

Ujedinjeni narodi su 2018. godine proveli istraživanje o navikama i učincima korištenja ilegalnih supstanci u različitim životnim dobima. Istraživanje je provedeno uzimajući u obzir podatke iz cijelog svijeta, a podatci su uzeti iz baze podataka Odjela Ujedinjenih naroda za ekonomska i socijalna pitanja iz 2017. godine. Među ostalim, analiza prikupljenih podataka dovela je do određenih zaključaka vezanih uz elemente korištenja droga kod mladih ljudi (URL 1).

Ankete na temu korištenja droga kod općenite populacije pokazuju da mladi ljudi češće koriste ilegalne supstance od starijih ljudi, a rezultati većine istraživanja pokazuju da mlađi (12-14 godina) i stariji (15-17 godina) adolescenti spadaju u rizičnu skupinu kod koje upravo taj period života predstavlja najveću opasnost početaka eksperimentiranja s drogom. Smatra se da adolescenti iz zapadnih zemalja s lakoćom nabavljaju kanabis, što u kombinaciji s percepcijama mladih kako je to droga niske razine štetnosti čini marihuanu jednom od najčešće korištenih supstanci čije korištenje počinje već u razdoblju adolescencije. Također, kanabis se često koristi u kombinaciji s drugim supstancama, a općenito se vjeruje da je korištenje kanabisa preteča korištenja drugih težih droga (URL 1).

Mnoštvo elemenata utječe na tijek korištenja droge kod adolescenata na putu od eksperimentiranja do značajno štetnog korištenja ilegalnih supstanci. Takvi čimbenici mogu se razdijeliti na nekoliko razina, a to su osobna razina (mentalno zdravlje, neurološki razvoj, genetske predispozicije...), mikro razina (utjecaj roditelja, obitelji, škole i vršnjaka) i makro razina (socioekonomsko i fizičko okruženje). Ovi čimbenici razlikuju se kod pojedinaca, a nemaju svi mladi ljudi jednaku sklonost zloporabi droga. Nijedan specifični element nije sam po sebi dovoljan da dovede mladu osobu do korištenja ilegalnih supstanci, a u velikom broju slučajeva unutarnji i vanjski čimbenici koji imaju utjecaj na adolescenta se mijenjaju. Općenito se vjeruje da je kombinacija prisutnih rizičnih čimbenika i odsutnih zaštitnih čimbenika u određenom periodu života mladih upravo ono što najviše utječe na razlike u razini zlouporabe droga kod adolescenata. Stvari poput ranih mentalnih problema i problema s ponašanjem, manjak roditeljske prisutnosti i potpore, negativan utjecaj vršnjaka te loše opremljene škole neki su od najčešćih čimbenika prisutnih kod adolescenata koji imaju probleme s drogom. Štetno korištenje supstanci ima izravan utjecaj na više aspekata života adolescenata. Korištenje ilegalnih supstanci kod mladih ljudi često dovodi do povećanja razine nezaposlenosti, problema s fizičkim zdravljem, disfunkcionalnih društvenih veza, suicidalnih tendencija, mentalnih

bolesti, a čak i do smanjenog životnog vijeka. U većini ozbiljnih slučajeva, zloraba droga može adolescente uvesti u ciklus gdje njihova oštećena socioekonomska situacija i manjak mogućnosti razvoja kvalitetnih veza ponovno ojačava potrebu za korištenjem droga (URL 1).

4.2. Utjecaj digitalne revolucije na korištenje ilegalnih supstanci kod mladih ljudi

De Looze i suradnici su 2018. godine proveli istraživanje o utjecaju digitalne revolucije na zlorabu supstanci kod adolescenata u Europi i Sjevernoj Americi. U ranim dvije tisućitim godinama, dvije značajne tranzicije su se paralelno odvijale u svakodnevici adolescenata u Europi i Sjevernoj Americi. Prva je bila značajno smanjenje zlorabe supstanci (alkohola, duhana i kanabisa), a druga se odnosi na digitalnu revoluciju koja se odvijala istovremeno. HBSC (Health Behaviour in School-aged Children – zdravstveno ponašanje kod djece školske dobi) ankete su pokazale da se kod petnaestogodišnjaka u vremenskom periodu od 2002. do 2014. godine postotak adolescenata koji su koristili alkohol smanjio s 29 % na 13 %, postotak pušača s 24 % na 12 %, dok se postotak onih koji koriste kanabis smanjio s 22 % na 15 %. U tom vremenskom periodu, značajno je porastao postotak kućanstava koji su dobili pristup digitalnoj tehnologiji, odnosno mobitelima, računalima i internetu (De Looze i sur., 2018).

Smatra se da se povećanjem komunikacije putem elektroničkih medija i smanjenjem večernjeg vršnjačkog kontakta uživo može objasniti smanjenje zlorabe supstanci (alkohol, duhan, kanabis) kod adolescenata. Ovo istraživanje uzima u obzir tu hipotezu ispitujući povezanost vremenskih trendova u komunikaciji putem elektroničkih medija i vršnjačkom kontaktu uživo sa zlorabom supstanci kod adolescenata u 26 zemalja unutar Europe i Sjeverne Amerike. Kako bi se provjerila navedena hipoteza istraživanja, analizirali su se podaci sakupljeni anketom provedenom na temu zdravstvenog ponašanja kod djece školske dobi (HBSC). Ankete su učenici sami ispunjavali, a u istraživanju je za analizu podataka o korištenju alkohola i duhana sudjelovalo 445 827 adolescenata, dok je vezano uz korištenje kanabisa u obzir uzeto 137 397 adolescenata (De Looze i sur., 2018).

Provedbom istraživanja, rezultati su pokazali da na nacionalnim razinama unutar država koje su bile dio istraživanja na smanjenu zlorabu supstanci utječe smanjena količina vršnjačkog kontakta uživo, ali ne i povećana komunikacija putem elektroničkih medija. Na zasebnoj razini, povećana elektronička komunikacija i razina vršnjačkog kontakta uživo imaju pozitivnu korelaciju sa zlorabom supstanci kod adolescenata. Dakle, može se zaključiti da smanjena količina vršnjačkog druženja uživo, ali ne i povećanje komunikacije putem

elektroničkih medija, ima ulogu kod smanjenja zlorabe supstanci kod adolescenata (De Looze i sur., 2018).

4.3. Korištenje ilegalnih droga kod djece ispod 15 godina u Europi

Europski centar za praćenje droga i ovisnosti o drogama (The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA) je 2007. godine proveo istraživanje o korištenju droga i problemima vezanim uz korištenje droga kod veoma mladih ljudi (ispod 15 godina života). EMCDDA je s obzirom na ciljanu skupinu djece ispod 15 godina uzimao u obzir tri epidemiološka indikatora, a to su općenita školska populacija, potražnja liječenja ovisnosti i broj smrti uzrokovanih korištenjem droga. Procjene zlorabe supstanci među djecom mlađom od 15 godina temelje se na školskim anketama. Sama ovisnost o drogama kod te skupine rijetka je pojava, a vjeruje se da veoma mali postotak djece uopće kuša teške droge. Unatoč tome, eksperimentiranje s korištenjem droga u ranoj dobi smatra se prediktorom ovisnosti i sličnih problema s drogom u budućnosti. Vjeruje se da je učestalost zlorabe droga veoma niska kod mladih ljudi, a kod onih koju su već iskušali drogu, to se najčešće još nije pretvorilo u ozbiljni problem. Broj centara za prevenciju ovisnosti i liječenje ovisnika je veoma malen, pristup liječenju je veoma težak, a posebice marginaliziranoj djeci koja se smatraju pripadnicima rizičnih skupina. Uz to, podatci o zlorabi droga među djecom često ne ulaze u službene podatke zbog privatnosti i potrebe za anonimnosti (URL 2).

Rezultati istraživanja pokazali su da kod djece od 13 godina unutar europskih zemalja postoji od 7 % do 14 % pušača (koji puše na dnevnoj bazi), onih koji su barem jednom u životu bili pijani od 5 % do 36 %, a korištenje ilegalnih droga znatno je manje zastupljeno. U većini država je učestalost zlorabe supstanci viša kod dječaka nego djevojčica. U Njemačkoj (18 %) i Estoniji (17 %) je postotak veoma mladih pušača viši od prosječnog, dok je u Grčkoj (4 %) i Turskoj (3 %) znatno manji. Postotci vezani uz pijanstvo djece su viši u Danskoj, Estoniji, Ujedinjenom Kraljevstvu i Finskoj (33-36 %), a najniži su u Turskoj (5 %) i Cipru (7 %). Iako je korištenje ilegalnih droga veoma rijetko kod djece mlađe od 15 godina, kanabis se ističe kao droga s kojom mladi ljudi najčešće prvo eksperimentiraju. Postotak djece koja su do 13. godine barem jednom iskušala kanabis je 0-4 % u Bugarskoj, Estoniji, Grčkoj, Italiji, Latviji, Litvi, Cipru, Mađarskoj, Malti, Poljskoj, Portugalu, Rumunjskoj, Finskoj, Švedskoj, Norveškoj i Turskoj, dok je u ostalim zemljama osim Ujedinjenog Kraljevstva (13 %) taj postotak između 5 % i 8 % (URL 2).

4.4. Korištenje alkohola kod djece od 15 godina u Europi

Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD) je 2018. godine provela istraživanje o konzumaciji alkohola među djecom i adolescentima. Podatci istraživanja dobiveni su na temelju ankete vezane uz zdravstveno ponašanje kod djece školske dobi (Health Behaviour in School-aged Children survey – HBSC). HBSC anketama prikupljaju se podatci o korištenju alkohola kod djece od 11, 13 i 15 godina svake četiri godine od 1993./94. godine u skoro svim europskim zemljama osim Cipra. Višestruko pijanstvo se definira kao pojava pijanstva barem dva puta u životu (URL 3).

Prema istraživanju pokazalo se da je korištenje alkohola tijekom adolescencije veoma česta pojava u Europi, odnosno dvije trećine adolescenata starosti 15 godina su barem jednom kušale alkohol u 2018. godini, iako je dobna granica za konzumaciju alkohola 18 godina u većini europskih zemalja, a više od 20 % adolescenata je prijavilo da je bilo pijano više od jednom u životu. Važno je posvetiti pažnju prevenciji korištenja alkohola kod djece i mladih jer prekomjerna konzumacija alkohola tijekom adolescentske dobi ima značajan negativan utjecaj na zdravlje, edukaciju i društveni element adolescenata. Adolescenti koji veoma rano počnu eksperimentirati s alkoholom i oni koji su bili pijani više puta u mladoj dobi imaju veće šanse da u budućnosti postanu ovisni o alkoholu i imaju probleme vezane uz alkohol. Uz to, posljednjih godina smanjuje se postotak adolescenata koji su prijavili da su bili pijani više od jedanput tijekom života (URL 3).

Više od 30 % petnaestogodišnjaka u Mađarskoj, Austriji, Litvi, i Danskoj su bili pijani više nego jednom u životu u 2018. godini, dok je u Rumunjskoj i Luksemburgu taj postotak manji od 10 %. U većini europskih zemalja, veća je učestalost višestrukog pijanstva kod dječaka nego djevojaka, a najveća je razlika u Hrvatskoj, Malti i Danskoj. U Irskoj, Poljskoj, Španjolskoj i Švedskoj veći je postotak djevojaka koje su bile pijane više puta nego jednom. Unatoč tome, postotak petnaestogodišnjaka koji su doživjeli višestruko pijanstvo se smanjio u većini europskih zemalja u posljednja dva desetljeća, odnosno između 1998. i 2018. godine se ovaj postotak kod dječaka u prosjeku smanjio s 41 % na 24 %, a kod djevojaka s 29 % na 20 %. Vezano uz najnovije podatke, između 2014. i 2018. godine se postotak adolescenata koji su bili pijani više nego jednom u životu značajno smanjio u većini država, iako je u Austriji, Njemačkoj i Danskoj u porastu (URL 3).

Smatra se da su na ovo smanjenje postotka korištenja alkohola kod adolescenata imale utjecaj i mnogobrojne mjere koje poduzimaju vlade država članica Europske unije. Neke od njih uključuju ograničavanje pristupa alkoholu, poput ograničavanja lokacija na kojima se

alkohol može prodati/kupiti i radnog vremena takvih trgovina; dizanje dobne granice za kupovinu i konzumaciju alkohola; povećanje cijena alkohola (povećani porez ili minimalna cijena alkoholnih pića); regulacije reklama u medijima i slično. (URL 3).

4.5. Korištenje ilegalnih droga kod djece 11-15 godina u Ujedinjenom Kraljevstvu

Poonum Wilkhu, magistra farmacije sa Sveučilišta u Lancasteru je 2016. godine provela istraživanje o ilegalnom korištenju droga kod adolescenata u Ujedinjenom Kraljevstvu koje je obuhvaćalo 12 051 djece starosti od 11 do 15 godina. Istraživanje je polazilo od teze da je korištenje droga naučeno ponašanje, a svrha istraživanja bila je da se procjeni do koje mjere (ako uopće) čimbenici socijalnog učenja utječu na zlorabu droga kod engleskih adolescenata. Čimbenici koji su se uzimali u obzir su lokacija (devet regija), dob (11-15 godina) i spol. Istraživanje je pokušalo doći do saznanja na koji način ovi čimbenici utječu na potencijalno korištenje droga uzimajući u obzir četiri procesa socijalnog učenja – imitaciju vršnjaka, utjecaj vršnjaka, postojeće stavove prema drogama i (ne)podržavanje roditelja vezano uz njihovo mišljenje o drogama (Wilkhu, 2016).

Provedbom istraživanja, rezultati su pokazali da je percepcija kod adolescenata kako većina ili svi njihovi vršnjaci koriste drogu jedna od najznačajnijih varijabli socijalnog učenja koja je povezana sa zlorabom droga. Ova pojava ima najveći učinak na javljanje delinkventnog ponašanja kod mladih ljudi, a posebice kod onih koji veliku važnost pridaju mišljenju drugih ljudi. Također, rezultati su pokazali da su adolescenti koji imaju pozitivne stavove prema korištenju droga poput kanabisa i kokaina upravo oni kod kojih postoji najveća šansa da će se početi koristiti te supstance. Rezultati istraživanja također pokazuju da odnos i mišljenja roditelja prema korištenju droga značajno utječu na to hoće li njihovo dijete koristiti drogu. Adolescenti čiji roditelji imaju snažne stavove protiv korištenja droga najčešće neće koristiti ilegalne supstance, dok će ona djeca čiji roditelji imaju ravnodušno mišljenje ili pozitivan stav prema korištenju droga češće zlorabiti drogu. Općenito gledano, uz navedene čimbenike i rezultate vezane uz njih, istraživanjem se došlo do zaključka da socijalno učenje i okolina imaju velik učinak na korištenje droga kod djece adolescentske dobi, a spol potencijalnog korisnika droga nema značajan učinak na to hoće li adolescent koristiti ilegalne supstance (Wilkhu, 2016).

4.6. Korištenje alkohola i ilegalnih droga kod američkih i europskih adolescenata

Jared Wadley sa Sveučilišta u Michiganu je 2016. godine napravio analizu podataka vezanu uz navike korištenja alkohola i droge kod američkih i europskih adolescenata. Analiza se temeljila na usporedbi rezultata dvaju anketa. Prva je anketa iz 2015. godine koja je uključivala 96 043 petnaestogodišnjaka i šesnaestogodišnjaka iz 35 europskih zemalja, a te informacije su korištene kao polazište za stvaranje perspektive o tome koliko američki adolescenti koriste ilegalne supstance naspram njihovih europskih vršnjaka. Anketa je provedena unutar projekta Europskog istraživanja o pušenju, pijenju alkohola i uzimanju droga među učenicima (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs – ESPAD). Rezultati ankete prikazuju stanje o korištenju ilegalnih supstanci kod adolescenata svake zasebne zemlje koja je sudjelovala u istraživanju. Druga anketa temeljena je na američkoj nacionalnoj anketi Praćenja budućnosti (Monitoring the Future – MTF), a rezultati ankete provedene na 16 100 učenika pokazuju navike korištenja ilegalnih supstanci kod učenika desetih razreda američkog školskog sustava (petnaestogodišnjaci i šesnaestogodišnjaci). Ovu anketu provode znanstvenici sa Sveučilišta u Michiganu, a sponzorirana je putem američkog Nacionalnog instituta protiv zloupotrebe droga (National Institute on Drug Abuse – NIDA) (Wadley, 2016).

Uzimajući u obzir rezultate istraživanja o navikama korištenja ilegalnih supstanci kod europskih i američkih adolescenata, može se doći do određenih zaključaka. Europskim i američkim adolescentima zajednički je porast konzumacije marihuane, a korištenje alkohola i cigareta smanjuje se u posljednje vrijeme. U Europi je 18 % ispitanika koristilo ilegalne supstance tijekom njihovog života, dok je taj postotak 35 % u SAD-u, a samo češki (37 %) adolescenti u većoj mjeri koriste droge od američkih. Američki i francuski adolescenti drugi su po redu što se tiče korištenja kanabisa (31 %). Općenito u Europi prosječni postotak korisnika te droge je 16 %, najniži je u Moldaviji (4 %), a najviši je u Češkoj (37 %). Postotak korisnika marihuane u posljednjih 30 dana prije istraživanja bio je najviši u Francuskoj (17 %) i SAD-u (15 %), dok je europski prosjek 7 %. Postotak korisnika amfetamina je 10 % među američkim adolescentima, a taj postotak je 2 % u Europi. SAD, Irska i Gruzija imaju najviši postotak korisnika ecstasyja među adolescentima (4 %). SAD i Poljska imaju najviše postotke korištenja halucinogena među adolescentima (5 %), a europski prosjek je 2 %. Korištenje kokaina među američkim učenicima procjenjuje se na 3 %, a u Europi na 2 %. U Europi i Americi 1 % adolescenata koristi heroin. U SAD-u 3 % tinejdžera puši, najniži postotak je u Norveškoj (2 %), dok je europski prosjek 12 % (ovisno o državi, brojke variraju od 2 % do 25 %). Postotak

adolescenata koji su kušali alkohol u posljednjih 30 dana prije istraživanja u Americi je 22 %, europski prosjek je 48 %, a samo Island (9 %) ima manji postotak od SAD-a, dok je Norveška (22 %) izjednačena sa SAD-om. Postotak učenika koji su popili pet ili više pića u prethodnih 30 dana prije provedbe istraživanja je 35 % u Europi, taj postotak je 11 % u SAD-u, a jedina zemlja koja ima niži postotak od SAD-a je Island (8 %) (Wadley, 2016).

4.7. Korištenje ilegalnih sredstava kod adolescenata u Republici Hrvatskoj

Hrvatski zavod za javno zdravstvo je 2016. godine napravio analizu hrvatskih nacionalnih rezultata dobivenih 2015. godine provođenjem Europskog istraživanja o pušenju, pijenju i uzimanju droga među učenicima (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs – ESPAD). Navedeno istraživanje se na međunarodnoj razini svake četiri godine provodi od 1995. godine, a ispitanici su petnaestogodišnjaci i šesnaestogodišnjaci u više od trideset europskih zemalja, među kojima je i Hrvatska (Franelić i sur., 2016).

U Republici Hrvatskoj ispijanje alkoholnih pića je kulturološki prihvatljiv oblik ponašanja, a prisutan je kod mnogih društvenih i obiteljskih okupljanja. Zbog toga, o alkoholu se rjeđe govori kao jednom od čimbenika koji uzrokuju nastanak ozljeda i bolesti. Rezultati istraživanja pokazuju da je maloljetnicima relativno lako nabaviti alkoholna pića, odnosno 86,6 % adolescenata smatra da bi vrlo lako mogli doći do alkoholnih pića. Učenici najlakše mogu nabaviti pivo (80,1 %), zatim vino (79,1 %), a uz to i žestoka i miješana pića (62,9 %) te gotova miješana pića s alkoholom (56,8 %). Ovakav postotak pokazuje da je dostupnost alkohola veoma visoka učenicima unatoč tome što zakonske regulacije Republike Hrvatske zabranjuju usluživanje i prodaju alkohola maloljetnicima. Prema rezultatima istraživanja, ukupno 92,3 % učenika je u životu barem jednom pilo alkohol. Postotak maloljetnika koji su pili alkohol u posljednjih 12 mjeseci je 81,9 %, a ukupno 54,7% učenika je pilo alkohol u posljednjih 30 dana prije istraživanja. U posljednjih 30 dana prije istraživanja, 46,8 % ispitanika je reklo da su pili pet ili više pića barem jednom. Gotovo pola adolescenata u Hrvatskoj (46,9%) kažu da su iskusili pijanstvo. Postotak učenika koji su imali jedno do pet iskustava s pijanstvom je 34,8 %, zatim 8,1 % učenika kaže da je pijanstvo iskusilo 6-19 puta, a 4 % učenika 20 ili više puta (Franelić i sur., 2016).

Kod adolescenata, većinom se kao razlog za početak pušenja smatra želja mladih da iskazuju ponašanja koja oni smatraju odraslima, a tako žele biti slični svojim uzorima koji puše, no vjeruje se da najveću ulogu kod početka pušenja adolescenata imaju starija braća i sestre, roditelji i vršnjačke grupe. Nedovoljna društvena podrška, nejasni roditeljski stavovi, vršnjački

pritisak i želja za eksperimentiranjem pogoduju ranom početku pušenja kod adolescenata, a smatra se da čim ranije učenik počne pušiti, to su veći izgledi za dulje i intenzivnije pušenje tijekom odrasle dobi. Do dobi trinaest godina 32,1 % učenika je prvi puta probalo pušiti cigarete, a u dobi od četrnaest ili više godina 31,3 % učenika. Postotak učenika koji su svakodnevno pušili s trinaest ili manje godina je 5,4 %, a učenika od četrnaest ili više godina koji su svakodnevni pušači bilo je 23,1 %. Prema dobivenim rezultatima ukupno 72,5 % učenika smatra da mogu lako nabaviti cigarete, 6,2 % učenika misli da bi im bilo teško doći do cigareta, a samo 3,3 % učenika misli da nikako ne mogu doći do cigareta. Prema podacima iz istraživanja, barem jednom je u životu pušilo 62,1 % učenika, a u posljednjih 30 dana prije istraživanja je manje od 20 cigareta na dan pušilo 20,6 % učenika, dok je 2,7 % učenika u posljednjih 30 dana pušilo više od jedne kutije, odnosno 20 cigareta (Franelić i sur., 2016).

Adolescencija se smatra razdobljem tijekom kojeg mladi ljudi imaju veću sklonost za eksperimentiranjem s onim što je zabranjeno. To je razvojno razdoblje kada se mladi često prvi puta susreću s ilegalnim sredstvima. Marihuana je najčešće korištena ilegalna supstanca među mladima. U razdoblju 1995.-2003. godine, postotak mladih koji su probali neku ilegalnu drogu se povećao gotovo tri puta, taj udio se lagano smanjio u 2017. i 2011. godini, a u 2015. godini se vratio na vrijednost sličnu onoj 2003. godine. U ESPAD zemljama situacija je slična, no u prosjeku u tim državama je stagnacija ostala prisutna i nakon 2011. godine, odnosno u Hrvatskoj je 2015. godine 22 % mladih koristilo drogu barem jednom u životu, a u ESPAD zemljama taj postotak je 18 %. Postotak učenika koji ne znaju bi li mogli nabaviti marihuanu je 22,1 %, dok 14,6 % njih vjeruje da uopće ne mogu. Naspram tome, 21,7 % maloljetnika vjeruje da im je marihuana teško dostupna, a 41,6 % učenika vjeruje da ju može lako nabaviti. Prema istraživanju, u Hrvatskoj je 21,5 % adolescenata probalo marihuanu barem jednom u životu. U posljednjih 12 mjeseci prije istraživanja, marihuanu je koristilo 16,4% učenika, a 30 dana prije istraživanja marihuanu je uzelo ukupno 7,6 % učenika. Još jedna droga s kojom mladi relativno učestalo eksperimentiraju je ecstasy. Rezultati istraživanja pokazuju da 25,8 % učenika vjeruje da ne mogu nabaviti ecstasy, 27,9 % adolescenata misli da bi im bilo teško doći do ecstasyja, a 17,2 % maloljetnika je izjavilo da im je ecstasy lako dostupan. Prema istraživanju, 2,4 % učenika je u životu probalo ecstasy, a u posljednjih 12 mjeseci prije istraživanja je 1,6 % učenika koristilo ecstasy (Franelić i sur., 2016).

4.8. Osvrt na poglavlje

Na mladu osobu koja potencijalno može postati korisnik ilegalnih sredstava utječu brojni čimbenici koji se razlikuju ovisno o individualnoj situaciji pojedinačnog adolescenta. Neki od njih su dugoročno i trenutno mentalno stanje mlade osobe, socioekonomski status obitelji u kojoj se dijete nalazi, fizičko okruženje u kojem pojedinac odrasta, a uz to i utjecaj od strane roditelja, obitelji, škole i vršnjaka kojim se stvara učinak na pojedinca tako da se kod mlade osobe formira mentalna svijest temeljena na mišljenjima, stavovima i djelima navedenih utjecajnih čimbenika. Uz to, smatra se da najveći utjecaj na djela individualnog adolescenta imaju vršnjaci koji svojim ponašanjem direktno ili indirektno stvaraju pritisak na pojedinu mladu osobu kako bi ona činila određena djela, među ostalim i počela zloupotrebjavati ilegalna sredstva. Za one ljude koji koriste ilegalne supstance u mladosti vjeruje se da zbog toga imaju brojne negativne posljedice tijekom odrasloga života. Oni adolescenti koji zloupotrebjavaju takva sredstva u budućnosti imaju manje šanse za zapošljavanjem, odnosno razina nezaposlenosti kod njih je značajno visoka. Osim toga, ovisnici najčešće teško održavaju stabilne društvene veze, imaju većih problema s fizičkim zdravljem, a općenito imaju manji očekivani životni vijek. Postoje veće šanse da će se kod njih razviti mentalne bolesti, a uz to kod njih se češće javljaju suicidalne misli te općenito imaju veće suicidalne tendencije.

Pojavom i ubrzanim razvojem digitalne tehnologije životi mladih ljudi značajno su se promijenili. Adolescenti su počeli više vremena provoditi u svojim domovima, ali zato češće komuniciraju sa svojim vršnjacima putem elektroničke komunikacije. Vjeruje se da je smanjena količina vremena druženja uživo dovela do toga da mladi ljudi rjeđe stupaju u rizična ponašanja, odnosno u manjoj količini koriste ilegalne supstance, no smatra se da je mogućnost elektroničke komunikacije olakšala dostupnost droge, stoga se može reći da je digitalna revolucija imala i pozitivan i negativan utjecaj na korištenje ilegalnih sredstava kod adolescenata.

U mnogim zemljama u svijetu djeca počinju eksperimentirati s alkoholom i drogama već s 13 ili manje godina. U toj dobi djeca veoma rijetko koriste droge, a oni koji rano počnu eksperimentirati s drogama u većini slučajeva još nisu razvili ovisnost te im se može pomoći stručnim djelovanjem. Šanse za postajanjem ovisnikom u budućnosti povećane su za adolescente koji rano počnu koristiti droge. Dvije trećine adolescenata u mnogim europskim zemljama dobi od 15 godina je probalo alkohol, a više od 20 % ih je bilo pijano barem jednom u životu. U Hrvatskoj se korištenje alkohola smatra prihvatljivim oblikom ponašanja, čak 92,3 % učenika starosti 15-16 godina je probalo alkohol, a tinejdžeri vjeruju da lako mogu nabaviti sve vrste alkoholnih pića. Cigarete su veoma lako dostupne za maloljetnike u Hrvatskoj, neki

učenici počnu svakodnevno pušiti već u dobi od 14 godina, a naročito učenici koji pripadaju rizičnim skupinama. Najkorištenija droga u Hrvatskoj među mladima je marihuana, a čak 21,5 % učenika dobi 15-16 godina je kušalo marihuanu. Značajan postotak hrvatskih učenika vjeruje da ju može lako nabaviti. S obzirom na to da je kanabis, odnosno marihuanu veoma lako nabaviti za relativno visok postotak mladih ljudi u svijetu, ona je jedna od najkorištenijih ilegalnih droga. Uz to, marihuanu koristi relativno veliki broj adolescenata zbog toga što nema direktno vidljivih negativnih simptoma te mnogo ljudi smatra da je bezopasna. Unatoč tome, za nju se smatra da je laka droga koja s vremenom pojedinca dovodi do toga da počne eksperimentirati i s težim drogama. Tako mladi ljudi uđu u svijet droge te zlouporaba ilegalnih supstanci počne negativno utjecati na brojne aspekte njihovog života.

Iz navedenih rezultata provedenih istraživanja, možemo doći do određenih zaključaka koji opisuju stanje zlouporabe ilegalnih sredstava kod adolescenata i utjecaj takvog ponašanja na život i razvoj mladih ljudi. Kod tinejdžera postoji visok rizik od zlouporabe ilegalnih supstanci zbog toga što se kod adolescenata javlja potreba za eksperimentiranjem s novim iskustvima. To se dodatno očituje kroz želju za buntovnim ponašanjem što ponekad rezultira iskušavanjem onog što je zabranjeno poput alkohola, cigareta i droga. Tijekom svog rada, a naročito kroz pedagoško savjetovanje učenika koji koriste ilegalne supstance ili pripadaju rizičnoj skupini koja bi mogla pokazivati takvo ponašanje u budućnosti, školski pedagog treba uzimati u obzir trenutno stanje u kojem je okolina učenika i u kojem se nalaze svi potencijalni čimbenici koji mogu utjecati na ponašanje adolescenta. Također, pedagog mora razumjeti da se ta stanja konstantno mijenjaju i mora uzeti u obzir potencijalne nove utjecaje na život djeteta poput digitalne tehnologije i utjecaja koji ona ima na svakodnevicu mlade osobe.

5. Prikaz postojećih programa prevencije ovisnosti u hrvatskim školama

5.1. Program prevencije ovisnosti Osnovne škole Alojzija Stepinca Zagreb 2019. godine

Osnovna škola Alojzija Stepinca Zagreb je 2019. godine provela program „Prevencija: Program suzbijanja i prevencije zlouporabe droga i sredstava ovisnosti OŠ Alojzija Stepinca“. Ovaj program imao je širok spektar aktivnosti, odnosno djelovanja u skladu s okolinskim potrebama te karakteristikama učenika koji pohađaju tu školu. Aktivnosti i sadržaji programa uključeni su u redovnu nastavu, satove razrednika, izvanškolske i izvannastavne aktivnosti, školske programe i projekte te stručna usavršavanja učitelja. Socijalne, komunikacijske, emocionalne i akademske vještine važan su preduvjet i temelj za zdrav razvoj učenika. Rad na tim vještinama je temeljni cilj preventivnog programa, a smatra se primarnom prevencijom nepoželjnih ponašanja. Osim za učenike, također su planirane preventivne aktivnosti i za roditelje i učitelje. Određene teme razrađuju se prema potrebi s vanjskim suradnicima. Program se provodio od 1. rujna 2018. godine do 31. kolovoza 2019. godine, a obuhvaćao je 2500 sudionika. Rizični čimbenici su dostupnost različitih ovisničkih sredstava mladima i teškoće u životima mladih na kojima je moguće raditi prije nego mladi posegnu za ovisničkim sredstvima. Zaštitni čimbenici su socijalne, komunikacijske, emocionalne i akademske vještine koje doprinose prevenciji nasilja, ovisnosti i drugih oblika ponašanja koji su rizični. Specifični ciljevi programa su prevencija nepoželjnih ponašanja kod mladih i djece, razvoj samopouzdanja, socijalnih vještina, emocionalnog razvoja, rad na obrazovnim postignućima, skrb za fizičko i psihičko zdravlje, razvijanje vještina rješavanja sukoba i podizanje svijesti o štetnosti ovisničkih sredstava. Metode korištene u programu su savjetovanje, radionica i predavanje. Program je rezultirao pozitivnijom suradnjom škole i roditelja, realizirana je suradnja stručnih suradnika i učitelja te suradnja s učenicima koji otvorenije pristupaju problemima i teškoćama, a suradnjom se utjecalo na roditelje i učenike tako da bolje razumiju način na koji treba pristupiti prevenciji ovisnosti (URL 4).

5.2. Program prevencije ovisnosti Osnovne škole Josipa Kozarca Slatina 2019. godine

Osnovna škola Josipa Kozarca Slatina je u 2019. godini provela program „Prevencija: Zdravstveni odgoj – preventivno djelovanje Školske medicine“. Ovaj program fokusirao se na prevenciju ovisnosti i nasilnog ponašanja, na promicanje brige za zdravlje te odgovorno spolno ponašanje, a uz to i na unapređenje i očuvanje zdravlja školske djece i mladeži. Učenike se putem predavanja, savjetodavnog rada i radionica poticalo da usvoje zdrave životne navike tako da razviju pozitivni stav vezan uz važnost brige za zdravlje te da razviju osobnu i društvenu

odgovornost te tako preveniraju rizična i neprihvatljiva ponašanja, odnosno ovisnička ponašanja. Program je trajao od 3. rujna 2018. do 26. lipnja 2020, a obuhvaćao je 510 korisnika. Rizični čimbenici programa su neprihvatljiva ponašanja kod učenika osnovnoškolske dobi, odnosno apsentizam, nekvalitetno provođenje slobodnog vremena i stupanje u rizična spolna ponašanja, a zaštitni čimbenici su promicanje ponašanja koja su prihvatljiva te kvalitetno provođenje slobodnog vremena i povezanost školske i obiteljske zajednice. Program se proveo putem analize dostupnih podataka, kroz analizu literature, opservacijom potreba na terenu i savjetodavnim radom s učenicima, a očekivani rezultati uključivali su prevenciju neprihvatljivih ponašanja te usvajanje zdravih životnih navika. Metode koje su se koristile u programu su savjetovanje, radionica, predavanje i medijska kampanja. Smatra se da je provedba programa uspješna ako se kod učenika ne pojave rizična ponašanja (URL 5).

5.3. Program prevencije ovisnosti Osnovne škole Šestine Zagreb 2019. godine

Osnovna škola Šestine Zagreb je 2019. godine provela program „Prevencija: Plan i program prevencije ovisnosti (aktivnosti)“. Program se fokusirao na prevenciju nasilnog ponašanja te prevenciju ovisnosti i razvoj navika zdravog života. Plan i program prevencije proveo se kroz izbornu nastavu i slobodne aktivnosti, natjecanja u znanju i vještinama, humanitarne akcije, sadržaje u okviru nastave, teme na satovima razrednika, suradnju s policijskom postajom i predavanja za roditelje. Program se provodio od 6. svibnja 2019. godine do 31. prosinca 2019. godine, a obuhvaćao je 403 korisnika. Rizični čimbenici su utjecaj medija, utjecaj vršnjaka i znatiželja. Zaštitni čimbenici su razgovor o onome što zanima učenike, uključivanje u korisne i zdrave aktivnosti te informiranje prilagođeno uzrastu. Program je bio namijenjen tome da se kod sudionika razvijaju navike zdravog života, a specifični ciljevi su uključiti djecu i mlade u korisne aktivnosti te im pomoći formirati vlastite procjene i stavove. Metode koje su se koristile u programu su savjetovanje, radionica i predavanje. Nakon provedenog programa, smatra se da su djeca i mladi bolje informirani o temi prevencije te da se smanjila razina neprihvatljivog ponašanja u školi (URL 6).

5.4. Program prevencije ovisnosti Osnovne škole Tituša Brezovačkog 2019. godine

Osnovna škola Tituša Brezovačkog je 2019. godine provela program „Prevencija: Školski preventivni program (aktivnosti)“. Ovaj školski preventivni program sastojao se od preventivskih aktivnosti koje su bile prilagođene različitim uzrastima učenika. Aktivnosti programa provodile su se na razini razreda, škole, Vijeća učenika i lokalne zajednice. Program

su realizirali razrednici te stručni i vanjski suradnici. Cilj programa je razvijanje socijalnih vještina, pozitivnih stavova, navika te poželjnih obrazaca ponašanja putem kojih dolazi do cjelovitog i zdravog razvoja učenika te smanjenog interesa mladih za konzumaciju ovisničkih sredstava. Program se provodio unutar redovne nastave, odnosno na satovima razrednika te kroz individualni i grupni savjetodavni rad s roditeljima i učenicima. Program se provodio od 9. rujna 2019. do 19. lipnja 2020., a obuhvaćao je učenike svih razreda osnovne škole. Rizični čimbenici su školski neuspjeh, slabe socijalne vještine, nisko samopoštovanje, delinkventno ponašanje te nedostatak bliskosti s roditeljima. Zaštitni čimbenici su visoka razina motivacije i predanost školi, usvojene vještine rješavanja sukoba, kritičko mišljenje, visoko samopoštovanje, roditeljska podrška i adekvatan roditeljski nadzor. Specifični ciljevi programa su povećati razinu znanja roditelja i učenika o posljedicama i štetnosti zlorabe ovisničkih sredstava, motivirati učenike kako bi usvojili zdrave životne navike te razvoj samopoštovanja i socijalnih vještina kod učenika. Metode koje su se koristile su savjetovanje, radionica, predavanje, plakati, pano i priredbe. Korisnici programa, odnosno učenici i roditelji, aktivno su sudjelovali i iskazali su zadovoljstvo obuhvaćenim aktivnostima (URL 7).

5.5. Program prevencije ovisnosti Osnovne škole Vladimira Nazora Nova Bukovica 2019. godine

Osnovna škola Vladimira Nazora Nova Bukovica 2019. godine je provela program „Prevencija: Školski preventivni program (aktivnosti suzbijanja zlorabe sredstava ovisnosti)“. Cilj ovog programa bio je suzbijati zlorabu ovisničkih sredstava tako da se djeluje na smanjenje interesa mladih za uzimanje droga te ostalih opojnih sredstava s naglaskom na unapređenje i zaštitu zdravlja mladih. Program se provodio na satima razredne zajednice, kroz nastavne predmete, kroz izvannastavne aktivnosti te poticanjem na kvalitetno korištenje slobodnog vremena. Program je trajao od 1. siječnja 2019. do 31. prosinca 2019., a obuhvaćao je 100 sudionika. Rizični čimbenici su učenici s teškoćama u razvoju, učenici s rizičnim ponašanjem, učenici koji konzumiraju ovisnička sredstva i učenici koji su u kontaktu s drugim osobama koje konzumiraju ovisnička sredstva. Zaštitni čimbenici su dobar krug prijatelja, obitelj, odgojno obrazovni djelatnici i relevantne institucije. Provedba se realizirala kroz intenzivni rad s učenicima, individualni savjetodavni rad s učenicima i roditeljima, obradu relevantnih tema tijekom roditeljskih sastanaka i kroz stručna predavanja za učitelje. Uz to, uključeni su i vanjski predavači koji drže predavanja učenicima. Specifični cilj programa je odgajati učenike da izgrade stavove kako ne bi koristili ovisnička sredstva. Metode koje su se

koristile u programu su savjetovanje, radionica, anketna ispitivanja i predavanja. Nakon provođenja programa, smatra se da učenici u manjoj mjeri konzumiraju ovisnička sredstva, bolje su upoznati s oblicima zaštite svog zdravlja te razumiju negativne posljedice korištenja ovisničkih sredstava. Uz to, više se bave sportom i kvalitetnije koriste svoje slobodno vrijeme. Također, vrijeme provode u društvu koje ne konzumira ovisnička sredstva (URL 8).

5.6. Program prevencije ovisnosti Prve osnovne škole Slatina 2019. godine

Prva Osnovna škola Slatina je u 2019. godini realizirala program „Prevencija: Živjeti zdravo“. Cilj ovog preventivnog školskog programa vezanog uz suzbijanje zlouporabe sredstava ovisnosti bio je smanjiti interes mladih za uzimanjem droga te ostalih opojnih sredstava, a uz to unaprijediti i zaštititi zdravlje mladih. Preventivni program se proveo kroz rad s učenicima putem redovite nastave, sat razredne zajednice, izvanškolske i izvannastavne aktivnosti te Vijeća učenika; kroz rad s nastavnicima putem stručnih predavanja na sjednicama Nastavničkoga vijeća i Razrednih vijeća; te kroz rad s roditeljima putem stručnih predavanja za roditelje na roditeljskim sastancima i kroz redovito informiranje roditelja na Vijeću roditelja i na individualnim savjetodavnim razgovorima. Program je trajao od 1. siječnja 2019. do 31. prosinca 2019., odnosno godinu dana, a obuhvaćao je 251 korisnika. Program je opisao rizične čimbenike (učenici s teškoćama u razvoju, učenici s rizičnim oblicima ponašanja, učenici koji konzumiraju sredstva ovisnosti) i zaštitne čimbenike (obitelj, djelatnici odgojno obrazovnih ustanova i relevantne institucije). Očekivanim rezultatima smatralo se da će učenici dobiti sve informacije o ovisničkim sredstvima te da će rizična skupina učenika biti smanjena, dok će više educirani o toj temi postati učenici, roditelji te nastavnici. Specifični cilj programa bio je da se učenike odgaja da izgrade svoj negativan stav prema korištenju ovisničkih sredstava te da usvajaju pozitivne vrijednosti kako bi zaštitili svoje zdravlje. Metode koje su se koristile u programu su savjetovanje, radionica, predavanje i medijska kampanja. Nakon provedbe programa, kroz evaluaciju se došlo do rezultata prema kojima se vjeruje da učenici koriste sredstva ovisnosti u manjoj mjeri nego prije, da učinkovitije primjenjuju oblike i načine zaštite svog zdravlja, a uz to su i više upoznati s negativnim posljedicama koje nastaju kada se koriste sredstva ovisnosti (URL 9).

5.7. Program prevencije ovisnosti Srednje strukovne škole Varaždin 2019. godine

Srednja strukovna škola Varaždin je 2019. godine realizirala program „Prevencija: Školski preventivni program ovisnosti (socijalne vještine, Zdravi!; Zdrav za 5, Tko zapravo

pobjeđuje?)“. Ovaj školski preventivni program osmišljen je tako da djeluje kroz čitav odgojno obrazovni proces kako bi učenik mogao biti sposoban kvalitetno reagirati da zaštiti sebe. Škola se usmjerava na osnaživanje zaštitnih čimbenika tijekom cijelog školovanja učenika te na ublažavanje utjecaja čimbenika koji su rizični. Aktivnosti su usmjerene na tri razine, odnosno na nastavnike te druge stručne djelatnike u školi (radionice, predavanja i slično); na roditelje (savjetodavni rad, predavanja, radionice) i na učenike (primarna i sekundarna prevencija). Program je trajao od 3. rujna 2018. do 14. lipnja 2019., a obuhvaćao je 526 korisnika. Rizični čimbenici su učenici koji žive samo s jednim roditeljem, udomljeni učenici, učenici putnici, učenici u učeničkom domu, učenici iz lošijih socioekonomskih prilika, učenici s nedovoljno razvijenim navikama učenja te lošijim osnovnoškolskim uspjehom i učenici s teškoćama u razvoju. Zaštitni čimbenici su stručni tim škole (pedagog, socijalni pedagog i edukacijski rehabilitator, a učenici imaju mogućnost individualnog te grupnog rada), dobro uhodana i razrađena razina suradnje s vanjskim stručnjacima te asistenti u nastavi. Specifični cilj programa je prevencija ovisnosti o drogama te zloupotrebi lijekova, alkoholu, kockanju, klađenju i nikotinu. Provedbom programa, rezultati pokazuju da je 20% učenika promijenilo mišljenje i počelo shvaćati štetnost prekomjerne konzumacije alkohola, a 30% učenika je promijenilo svoje mišljenje o kockanju te sada razumije da ono nije samo zabava (URL 10).

5.8. Program prevencije ovisnosti Škole za modu i dizajn Zagreb 2019. godine

Škola za modu i dizajn Zagreb je 2019. godine provela program „Prevencija: Školski preventivni program (aktivnosti, radionice komunikacijskih vještina, savjetovanište, Kako reći ne?)“. Ovim programom nastojalo se potaknuti afirmaciju učeničkih pozitivnih vrijednosti. Uz to, učenike se usmjeravalo prema tome da razviju svijest o sebi, svojim interesima te potrebama i očekivanjima, da izgrade samopoštovanje, samopouzdanje i pozitivnu sliku o sebi. Također, ovaj program bio je namijenjen da pomogne učenicima reagirati i prijaviti neprihvatljiva ponašanja. Osnovne teme programa uključuju kvalitetnu strukturu slobodnog vremena te zaštitu zdravlja kao prevenciju ovisnosti, uspješnu komunikaciju, razvoj pozitivne slike o sebi, promicanje mentalnog zdravlja i jačanje kompetencija vezanih uz rad s mladima koji su skloni rizičnim ponašanjima. Program se provodio od 13. siječnja 2019. do 20. prosinca 2019., a obuhvaćao je 350 učenika. Specifični ciljevi programa uključuju afirmaciju učeničkih pozitivnih vrijednosti, njihov razvoj svijesti o sebi, smanjivanje interesa vezanog uz uzimanje ovisničkih sredstava, sprečavanje samoozljeđivanja te prihvaćanje zdravog stila života. Metode koje su se koristile u programu su savjetovanje, tribina, predavanje i radionica. Nakon provedbe

istraživanja, smatra se da su teme za svakodnevni život bile korisne, mentalno zdravlje učenika se poboljšalo, naučeno se moglo primjenjivati u interpersonalnim odnosima i svakodnevnoj situaciji, a učenici su postali spremniji prihvatiti savjetovanje kao oblik rješavanja problema (URL 11).

5.9. Program prevencije ovisnosti u Splitsko-dalmatinskoj županiji 2019. godine

U Splitsko-dalmatinskoj županiji 2019. godine proveo se program „Prevencija: Snaga je u meni (radionice)“. Ovaj projekt usmjeren je na mlade i djecu u riziku, a odnosio se na psihosocijalnu podršku i selektivnu prevenciju. Aktivnosti projekta usmjerene su na jačanje zaštitnih čimbenika kod djece i mladih te na smanjivanje rizičnih čimbenika. To doprinosi smanjenju rizičnog ponašanja i očuvanju mentalnog zdravlja. Program se provodio od 1. rujna 2018. godine do 31. kolovoza 2019. godine, a obuhvaćao je 28 korisnika. Rizični čimbenici su nedostatak samokontrole, neadekvatne životne vještine, antisocijalno ponašanje, agresivno ponašanje, slabija školska postignuća i zlouporaba sredstava ovisnosti. Zaštitni čimbenici su učinkovita komunikacija, pozitivna slika o sebi, vještine donošenja odluka i rješavanja problema, bolji školski uspjeh, prepoznavanje potreba te načina njihova zadovoljavanja. Specifični ciljevi programa su poboljšanje znanja mladih i djece u riziku vezano uz štetnost droga te drugih ovisničkih sredstava, jačanje vještina u socijalno-emocionalnom području, jačanje školskog uspjeha, povećanje znanja volontera o rizičnim ponašanjima i prevenciji, osnaživanje partnerstva u provedbi prevencije i povećanje svijesti zajednice o problemu ovisnosti među mladima. Metoda koja se koristila u ovom programu je radionica. Rezultati programa ukazuju na pozitivne promjene u doživljavanju samog sebe i komunikacijskim vještinama sudionika. Korisnici smatraju da su im radionice pružile nova znanja i vještine (URL 12).

5.10. Program prevencije ovisnosti Društva „Naša djeca“ Pazin 2019. godine

Društvo „Naša djeca“ Pazin je 2019. godine provelo program „Prevencija: Rano pijenje mladih i njegova prevencija“. Ovaj program bazira se na primarnoj prevenciji ovisnosti, a samim time i na zaštiti mentalnog zdravlja. Aktivnosti su bile usmjerene na razvoj emocionalnih i socijalnih vještina kod roditelja i djece te na davanje savjeta i podrške roditeljima. Program nije usmjeren samo na sredstva ovisnosti, već je orijentiran i na osobu. Uz to, služi poboljšanju sekundarne prevencije tako da povećava znanje vezano uz prepoznavanje zlouporabe alkohola i drugih sredstava te rizičnog ponašanja kod prosvjetnih djelatnika, roditelja i ostalih koji rade

s mladima i djecom. Projekt je proveden od 1. lipnja 2019. do 31. prosinca 2019. u Osnovnoj školi Vladimira Nazora Pazin s učenicima 7. razreda, a obuhvaćeno je 107 učenika. Teme radionica bile su vezane uz opasnost po zdravlje korištenja i zlouporabe alkohola, četiri stadija upotrebe alkohola, kratkoročne te dugoročne posljedice pretjeranog pijenja, što je zdravlje, što osjećamo i mislimo o svojim sposobnostima i sebi, zabavljati se i osjećati se dobro, odluke koje donosim, procjenjivanje reklama i informacija te šesnaest važnih pitanja i odgovora o mladima, obitelji i alkoholu. Učenici su nakon radionica pripremili kratku prezentaciju za roditelje koju su prezentirali na roditeljskim sastancima. Rizični čimbenici su psihološka zbivanja u osobnosti adolescenata koja dovode do alkoholizma, razvojno doba adolescencije, odrastanje u okolini gdje se redovito pije alkohol, dostupnost alkoholnih pića i nepovezanost s roditeljima. Zaštitni čimbenici su kvalitetno funkcioniranje obitelji i podrška, brižno susjedstvo, kvalitetna školska klima, uključenost roditelja i ponuda slobodnih aktivnosti. Ciljevi su stjecanje uvida u štetnost konzumiranja alkohola i vlastite postupke, izražavanje emocija, informiranje te motiviranje mladih za kvalitetno provođenje slobodnog vremena, razvoj vršnjačke podrške, razvoj empatije i samopouzdanja te osnaživanje i pomaganje roditeljima kod unapređenja svojih roditeljskih vještina. Metode korištene u programu su predavanje i radionica. Rezultati programa pokazuju da je važnost provedbe programa prevencije prepoznata od strane učenika, a kao najveću vrijednost ovih radionica procijenili su vrijeme i prostor za razgovor o ovim temama (URL 13).

5.11. Osvrt na poglavlje

Kao što možemo vidjeti iz navedenih primjera programa prevencije ovisničkoga ponašanja, općeniti cilj svakog programa je kod djece i mladih smanjiti korištenje sredstava ovisnosti, smanjiti njihov interes za drogama općenito, a uz to pomoći im unaprijediti svijest o važnosti zdravog života te im pružiti potrebne preduvjete kroz koje će se razviti u samosvjesne ljude sposobne oduprijeti se ovisničkim sredstvima. Aktivnosti unutar provedenih programa najčešće su se provodile kroz redovitu nastavu (posebice unutar sata razredne zajednice), izvanškolske i izvannastavne aktivnosti, a suradnja se manifestirala kroz individualni rad, grupni rad, rad s nastavnicima i rad s roditeljima. Većina programa provodila se u trajanju između jedne i dvije godine, a specifični cilj većine programa bio je izgraditi negativan stav učenika prema drogama, alkoholu i cigaretama, a uz to usvojiti i vrijednosti kojima će se zaštititi zdravlje djece i mladih te će kod njih doći do razvoja samopoštovanja i razvoja socijalnih vještina. Dvije vrste čimbenika uzimale su se u obzir unutar programa prevencije, a to su rizični i zaštitni čimbenici. Rizičnim čimbenicima pripadaju školski neuspjeh, nisko samopoštovanje,

antisocijalno ponašanje, agresivno ponašanje, učenici s teškoćama u razvoju, učenici koji pokazuju obrasce rizičnih oblika ponašanja, učenici koji već konzumiraju sredstva ovisnosti, učenici koji imaju jednog ili manje roditelja, učenici putnici, učenici u domovima te učenici lošijeg socioekonomskog statusa. Zaštitni čimbenici su obitelj, djelatnici odgojno obrazovnih ustanova, stručni suradnici u školi, relevantne institucije, pozitivna slika o sebi, kritičko mišljenje, podrška obitelji i njeno kvalitetno funkcioniranje, pozitivno susjedstvo, kvalitetna školska klima, uključenost roditelja, slobodne aktivnosti te socijalne, emocionalne, komunikacijske i akademske vještine usvajanjem kojih dolazi do doprinosa prevenciji ovisnosti. Metode koje su se najčešće koristile u programima prevencije su radionice, predavanja, savjetovanje, medijske kampanje, anketna ispitivanja, priredbe, panoji i plakati. Smatra se da do visoke razine programi prevencije imaju koristan učinak na sudionike programa, odnosno vjeruje se da su učenici bolje informirani o sredstvima ovisnosti, rizične skupine učenika su brojčano smanjene, učenici te roditelji i nastavnici su više educirani o temi ovisnosti, a pristup problemu postaje otvoreniji, odnosno ostvarena je pozitivna višesmjerna komunikacija putem koje se djecu i mlade usmjerava na pravi put težnje prema zdravom načinu života.

6. Zaključak

Na kraju ovog diplomskog rada može se zaključiti da školski pedagog ima značajnu ulogu u prevenciji ovisničkog ponašanja učenika koji takvu vrstu ponašanja koriste kao privremeno rješenje svojih problema. Zadaća je školskog pedagoga da razumije školsku populaciju na svom mjestu rada i unutar svoje škole identificira učenike kod kojih postoji rizik da postanu korisnici ilegalnih sredstava. Školski pedagog koji se bavi prevencijom ovisnosti do visoke razine bazira svoj rad na teoriji vezanoj uz područje pedagoškog savjetovanja, no važno je napomenuti da je svaka škola specifična, što znači da školski pedagog tijekom svog rada osim teorijskih smjernica mora uzeti u obzir individualne praktične čimbenike koji su prisutni unutar pojedine škole. Školski pedagog mora biti stručnjak koji je kompetentan uspostaviti kvalitetan emocionalni odnos s učenikom, a važno je da u suradnji s učenikom unutar procesa pedagoškog savjetovanja vezanog uz prevenciju ovisnosti postavi jasne ciljeve na osobnoj, edukacijskoj i profesionalnoj razini. Uz to, pristup prema učeniku tijekom savjetovanja pedagog najčešće mora prilagoditi potrebama, interesima i dobi učenika. Postoji mnogo čimbenika koji mogu utjecati na to da dijete počne koristiti ilegalna sredstva, a pedagog mora prepoznati prisutnost takvih čimbenika u životu djeteta te takvim učenicima pomoći da se redovito počnu baviti aktivnostima putem kojih će se razvijati kao osobe i stjecati socijalne vještine potrebne za oduprijeti se korištenju ilegalnih sredstava. Školski pedagog je osoba koja često mora inicirati stvaranje odnosa s ostalim članovima škole i zajednice te raditi na održavanju istih. Kada su takvi odnosi na kvalitetnoj razini, tada zajedničkim snagama pedagog, učitelji, ravnatelj, stručni suradnici, roditelji ili staratelji i ostatak društva mogu aktivno utjecati na poboljšanje školske klime i atmosfere u zajednici što rezultira time da djeca žive u pozitivnijoj okolini, a tako se direktno i indirektno postiže prevencija ovisnosti.

Rezultati istraživanja navedenih u radu pokazuju da su u današnje doba učenici u velikoj mjeri izloženi opasnostima ovisničkog ponašanja uzimajući u obzir da su u mogućnosti veoma lako doći do alkohola, duhana i ilegalnih droga. Na dijete utječe mnoštvo čimbenika poput obitelji kojoj ono pripada, socioekonomskog statusa i fizičkog okruženja učenika, a uz utjecaj tih i ostalih čimbenika formiraju se svijest, stavovi i misaoni proces kod djeteta. Školski pedagog mora prepoznati učenike na koje utječu brojni negativni čimbenici i obratiti im posebnu pažnju prilikom rada na prevenciji ovisnosti. Podatci pokazuju da one osobe koje u djetinjstvu i mladosti počnu koristiti ilegalna sredstva najčešće imaju brojne značajne negativne posljedice u odraslom životu. Učenici općenito spadaju u rizičnu skupinu korisnika ilegalnih sredstava jer se kod njih javlja želja za buntovnim ponašanjem i eksperimentiranjem, stoga

važno je da se programi prevencije konstantno provode kako bi se kod učenika spriječilo korištenje ili daljnje korištenje ilegalnih sredstava. Istraživanja također pokazuju da kod one djece koja koriste ilegalna sredstva najčešće još nije došlo do razvoja ovisnosti pa pravovremena reakcija može imati značajan pozitivan utjecaj na kvalitetu života učenika. Zadaća je školskoga pedagoga da kreira i implementira programe prevencije ovisničkog ponašanja te ih stjecanjem iskustva poboljšava i usavršava tijekom svog rada unutar škole.

Problem prisutan do visoke razine u Republici Hrvatskoj odnosi se na korištenje alkohola i duhanskih proizvoda kod učenika s obzirom na to da je takva vrsta ponašanja kulturološki prihvatljiva u Hrvatskoj. Značajna većina učenika u dobi između 15 i 16 godina je barem jednom kušala alkohol, a učenici općenito vjeruju da mogu s lakoćom nabaviti alkohol i cigarete. Korištenje ilegalnih droga nije do visoke razine zastupljeno među učenicima u Hrvatskoj, no značajan postotak mladih ljudi u Hrvatskoj je kušao marihuanu te visok postotak učenika smatra da marihuanu može nabaviti s lakoćom. Školski pedagozi moraju uzimati u obzir ova i druga saznanja kako bi mogli svoj rad adekvatno prilagoditi stvarnoj situaciji unutar škola. U radu je također predstavljeno nekoliko nacrti, rezultata i evaluacija programa prevencije ovisničkog ponašanja u Republici Hrvatskoj, a zajedničko je svim navedenim programima to da im je cilj spriječiti ili barem smanjiti korištenje ilegalnih sredstava kod učenika. Programi su usmjereni na razvoj pozitivne svijesti učenika kojom će oni postati sposobni oduprijeti se ilegalnim sredstvima te se putem programa prevencije promovira aktivan i zdrav način života. Također, programi konstantno uključuju društvo, a pogotovo roditelje u aktivnosti unutar programa, dok je naglasak programa na razvoju pozitivne kolaborativne atmosfere unutar škole i zajednice u kojoj učenik živi.

Na samome kraju, važno je istaknuti da je ovisničko ponašanje jedan od problema koji se konstantno mijenjaju zbog toga što postoji mnoštvo varijabli i čimbenika koji utječu na pojavu takve vrste ponašanja i način na koji se ono manifestira. Stoga, važno je da školski pedagog kroz rad s učenicima i putem suradnje s ostalim pripadnicima društva konstantno unapređuje i usavršava svoja znanja i vještine u skladu s promjenama i iskustvom stečenim kroz svoj rad te uzimajući u obzir specifičnu situaciju škole i područja u kojem on djeluje. Potrebno je konstantno provoditi programe prevencije ovisničkog ponašanja te na temelju dobivenih rezultata putem evaluacije razmatrati na koji način se programi prevencije mogu što efikasnije provoditi u budućnosti kako bi djeca i mladi mogli odrastati u što pozitivnijem ozračju i živjeti zdravim načinom života.

7. Popis literature

Knjige

1. Bilić, V., Bašić, S. (2016), *Odnosi u školi – Prilozi za pedagogiju odnosa*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
2. Hechler, O. (2010), *Pedagoško savjetovanje – Teorija i praksa odgojnog sredstva*. Zagreb: Erudita.
3. Jurić, V. (2004), *Metodika rada školskoga pedagoga*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Mihaljević, J. (2003), *Ovisnost o drogi i alkoholu – Bolest-lijekčenje-prevencija*. Livno: Matica hrvatska.
5. Monti, P., Colby, M., O'Leary, T. (2001), *Adolescents, Alcohol and Substance Abuse – Reaching Teens through Brief Interventions*. New York: The Guilford Press.
6. Sakoman, S. (2002), *Obitelj i prevencija ovisnosti*. Zagreb: SysPrint.
7. Studer, J. (2015), *The Essential School Counselor in a Changing Society*. Knoxville: University of Tennessee.
8. Vrcelj, S. (2020), *Pedagoško savjetovanje*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.

Poglavlja u knjigama / članci u zbornicima

9. Breslau, J., Engel, C. (2016), Prevention: Universal and Targeted Approaches. *Information and Communication Technologies in Behavioral Health*, California: Rand Corporation, 9-17.
10. Obot, I., Csete, J. (2015), Research on Drug Prevention Programs: What Works?. *Prevention of Drug Use and Problematic Use*, New York: Open Society Foundations, 5-13.

Članci u časopisima

11. Alhadi, S., Supriyanto, A., Mei Dina, D. (2016), Media in Guidance and Counseling Services: A Tool and Innovation for School Counselor. *Indonesian Journal of School Counseling*, 1(1): 6-11.
12. Anderson, D. (2011), New Directions for Substance-Abuse Prevention. *Change*, 43(6): 46-55.
13. Astramovich, R. (2016), Program Evaluation Interest and Skills of School Counselors. *Professional School Counseling*, 20(1): 54-64.

14. Bardoshi, G., Schweinle, A., Duncan, K. (2014), Understanding the Impact of School Factors on School Counselor Burnout: A Mixed-Methods Study. *The Professional Counselor*, 4(5): 426-443.
15. Bickmore, D. (2012), School Counselor Induction and the Importance of Mattering. *Professional School Counseling*, 15(3): 110-122.
16. Bodenhorn, N., Wolfe, E., Airen, O. (2018), School Counselor Program Choice and Self-Efficacy: Relationship to Achievement Gap and Equity. *Professional School Counseling*, 13(3): 165-173.
17. Brown, C. (2017), Developing and Sustaining a Regional School Counselor Leadership Team. *Professional School Counseling*, 21(1): 1-12.
18. Brown, C., Olivarez, A., DeKruyf, L. (2017), The Impact of the School Counselor Supervision Model on the Self-Efficacy of School Counselor Site Supervisors. *Professional School Counseling*, 21(1): 152-160.
19. Bryan, J. (2010), A Multidimensional Study of School-Family-Community Partnership Involvement: School, School Counselor, and Training Factors. *Professional School Counseling*, 14(1): 75-86.
20. Bryan, J. i. sur. (2017), Leadership Practices Linked to Involvement in School-Family-Community Partnerships. *Professional School Counseling*, 21(1): 1-13.
21. Cholewa, B., Burkhardt, C., Hull, M. (2015), Are School Counselors Impacting Underrepresented Students' Thinking About Postsecondary Education? – A Nationally Representative Study. *Professional School Counseling*, 19(1): 144-154.
22. Cholewa, B. i sur. (2016), Teachers' Perceptions and Experiences Consulting with School Counselors. *Professional School Counseling*, 20(1): 77-88.
23. Clawson, T. i sur. (2015), Counseling Children with Special Needs and Circumstances. *The Professional Counselor*, 5(2): 195-317.
24. Coker, K. (2001), Four-Fold Prevention: Strategies to Prevent Substance Abuse Among Elementary School-Aged Children. *Professional School Counseling*, 5(1): 70-74.
25. Falco, L. (2016), The School Counselor and STEM Career Development. *Journal of Career Development*, 44(4): 1-16.

26. Fye, H., Miller, L., Rainey, J. (2017), Predicting School Counselors' Supports and Challenges when Implementing the ASCA National Model. *Professional School Counseling*, 21(1): 1-11.
27. Gibson, D., Kelchner, V. (2012), From Counselor-In-Training to Professional School Counselor: Understanding Professional Identity Development. *Journal of Professional Counseling: Practice, Theory & Research*, 39(1): 17-25.
28. Holland, M. (2015), Trusting Each Other: Student-Counselor Relationships in Diverse High Schools. *Sociology of Education*, 88(3): 244-262.
29. Karatay, G., Baş, N. (2017), Effects of Role-Playing Scenarios on the Self-efficacy of Students in Resisting Against Substance Addiction. *Inquiry*, 54(1): 1-6.
30. Kim, J., Fletcher, K., Bryan, J. (2017), Empowering Marginalized Parents. *Professional School Counseling*, 21(1): 1-9.
31. Mason, K., Perera-Dlitz, D. (2010), Factors that Influence Pre-Service Administrators' Views of Appropriate School Counselor Duties. *Journal of School Counseling*, 8(5): 1-28.
32. Michel, R., Lorelle, S., Atkins, K. (2017), Lead with Data. *Professional School Counseling*, 21(1): 1-11.
33. Moore, T., Day-Vines, N. (2018), Culturally Competent Collaboration: School Counselor Collaboration with African American Families and Communities. *Professional School Counseling*, 14(1): 53-63.
34. Moyer, M. (2011), Effects of Non-Guidance Activities, Supervision, and Student-to-Counselor Ratios on School Counselor Burnout. *Journal of School Counseling*, 9(5): 1-30.
35. Olsen, J. i sur. (2016), An Examination of Factors that Relate to School Counselors' Knowledge and Skills in Multi-Tiered Systems of Support. *Professional School Counseling*, 20(1), 159-171.
36. Sink, C. (2016), Incorporating a Multi-Tiered System of Supports into School Counselor Preparation. *The Professional Counselor*, 6(3): 203-219.
37. Skiba, D., Monroe, J., Wodarski, J. (2004), Adolescent Substance Use: Reviewing the Effectiveness of Prevention Strategies. *Social Work*, 49(3): 343-353.

38. Tillman, K. i sur. (2015), Factors Influencing School Counselors' Suspecting and Reporting of Childhood Physical Abuse: Investigating Child, Parent, School, and Abuse Characteristics. *Professional School Counseling*, 19(1): 103-115.
39. Wilder, C. (2019), Promoting the Role of the School Counselor. *Journal of Professional Counseling: Practice, Theory & Research*, 45(1): 1-9.
40. Winburn, A. i sur. (2017), Working Beyond the Bell. *Professional School Counseling*, 21(1): 1-8.
41. Woods, C., Thurston, D. (2014), The School Counselor Caseload and the High School-to-College Pipeline. *Teachers College Record*, 116(10): 1-30.
42. Young, A., Dollarhide C. (2017), Introduction to the Special Issue. *Professional School Counseling*, 21(1): 1-8.
43. Young, A., Kaffenberger, C. (2015), School Counseling Professional Development: Assessing the Use of Data to Inform School Counseling Services. *Professional School Counseling*, 19(1): 46-56.
44. Young, A., Bryan, J. (2015), The School Counselor Leadership Survey: Instrument Development and Exploratory Factor Analysis. *Professional School Counseling*, 19(1): 1-15.
45. Young, A., Dollarhide, C., Baughman, A. (2015), The Voices of School Counselors: Essential Characteristics of School Counselor Leaders. *Professional School Counseling*, 19(1): 36-45.

Završni radovi/diplomski radovi/magistarski radovi/doktorske disertacije

46. Anastasov, B., Ristevska, M. (2019), The Role of the Counselor in the Pedagogical Counseling Process, Stručni rad, St. Kliment Ohridski University.
47. Gerjolj, S. (2021), Geštalt pedagogija – Briga o samom sebi kao dodirna točka teološkog i psihološkog obrazovanja, Pregledni znanstveni rad, Ljubljana: Teološki fakultet Sveučilišta u Ljubljani.
48. Marić, T., Lovrić, S. (2022), Izazovi i problemi savjetovanja djece i mladih u školi, Originalni znanstveni rad, Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci.
49. Tot, D. (1999), Uloga socijalnog pedagoga u prevenciji zlouporabe droga u osnovnoj školi, Stručni rad, Zagreb: Institut Otvoreno društvo Hrvatska.

50. Zuković, S. (2016), Karakteristike i ključni faktori efikasnog savetodavnog rada, Pregledni rad, Novi sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet.

Djela na mrežnoj stranici

51. De Looze, M. i sur. (2019), The Decline in Adolescent Substance Use Across Europe and North America in the Early Twenty-First Century: A Result of the Digital Revolution?. *International Journal of Public Health*, 64(1): 229-240. Dostupno na: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00038-018-1182-7> (07. 03. 2022.)

52. Franelić, I. (2015), Europsko istraživanje o pušenju, pijenju i uzimanju droga među učenicima – Prikaz hrvatskih nacionalnih rezultata. *The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. Dostupno na: https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2016/10/HR_ESPAD_2015_RGB_3.pdf (12. 03. 2022.)

53. Wadley, J. (2016), Compared with Europe, American Teens Have High Rates of Illicit Drug Use. *Michigan News – University of Michigan*. Dostupno na: <https://news.umich.edu/compared-with-europe-american-teens-have-high-rates-of-illicit-drug-use/> (11. 03. 2022.)

54. Wilkhu, P. (2020), Illicit Drug Use in English Adolescent Students – Result of Cumulative Mediation Analyses. *Journal of Substance Use*. Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14659891.2021.1961890> (09. 03. 2022.)

Mrežne stranice bez autora

55. URL 1: Drugs and Age: Drugs and Associated Issues Among Young People and Older People, https://www.unodc.org/wdr2018/prelaunch/WDR18_Booklet_4_YOUTH.pdf (06. 03. 2022.)

56. URL 2: Drug Use and Related Problems Among Very Young People (Under 15 Years Old), https://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_44741_EN_TDSI07001ENC.pdf (08. 03. 2022.)

57. URL 3: Health at a Glance: Europe 2022 – State of Health in the EU Cycle, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/82129230-en.pdf?expires=1652063871&id=id&accname=guest&checksum=2F0D6CEC2ACCB60A3CDBB288E2AB52C3> (10. 03. 2022.)

58. URL 4: Prevencija: Program suzbijanja i prevencije zlouporabe droga i sredstava ovisnosti OŠ Alojzija Stepinca, <http://www.programi.uredzadroge.hr/Public/Print/12449> (05. 09. 2021.)
59. URL 5: Prevencija: Zdravstveni odgoj – preventivno djelovanje Školske medicine, <http://www.programi.uredzadroge.hr/Public/Print/13957> (02. 09. 2021.)
60. URL 6: Prevencija: Plan i program prevencije ovisnosti (aktivnosti), <http://www.programi.uredzadroge.hr/Public/Print/14401> (05. 09. 2021.)
61. URL 7: Prevencija: Školski preventivni program (aktivnosti), <http://www.programi.uredzadroge.hr/Public/Print/14278> (03. 09. 2021.)
62. URL 8: Prevencija: Školski preventivni program (aktivnosti suzbijanja zlouporabe sredstava ovisnosti), <http://www.programi.uredzadroge.hr/Public/Print/14006> (03. 09. 2021.)
63. URL 9: Prevencija: Živjeti zdravo, <http://www.programi.uredzadroge.hr/Public/Print/13974> (02. 09. 2021.)
64. URL 10: Prevencija: Školski preventivni program ovisnosti (socijalne vještine, Zdravo!; Zdrav za 5, Tko zapravo pobjeđuje?), <http://www.programi.uredzadroge.hr/Public/Print/13412> (02. 09. 2021.)
65. URL 11: Prevencija: Školski preventivni program (aktivnosti, radionice komunik. vještina, savjetovanište, Kako reći ne?), <http://www.programi.uredzadroge.hr/Public/Print/13985> (02. 09. 2021.)
66. URL 12: Prevencija: Snaga je u meni (radionice), <http://www.programi.uredzadroge.hr/Public/Print/13900> (04. 09. 2021.)
67. URL 13: Prevencija: Rano pijenje mladih i njegova prevencija, <http://www.programi.uredzadroge.hr/Public/Print/13372> (04. 09. 2021.)

8. Sažetak

Uloga školskog pedagoga u prevenciji ovisnosti

Ovaj diplomski rad bavi se problemom ovisničkog ponašanja te ulogom koju školski pedagog ima u prevenciji takve vrste ponašanja. U radu je opisana domena rada školskog pedagoga s naglaskom na područje prevencije ovisnosti putem pedagoškog savjetovanja, a istaknute su i ključne kompetencije koje pedagog mora posjedovati kako bi kvaliteta preventivnih programa bila na visokoj razini. Opisan je način na koji se školski pedagog priprema za provedbu pedagoškog savjetovanja uzimajući u obzir specifičnu situaciju pojedinog učenika koji se savjetuje, a također su opisane sama provedba i evaluacija pedagoškog savjetovanja s ciljem prevencije ovisnosti. Evaluacija je istaknuta kao izrazito važan element prevencije ovisnosti s obzirom na to da putem evaluacije te općenito stjecanjem iskustva školski pedagog poboljšava svoja znanja i vještine vezane uz pedagoško savjetovanje s ciljem prevencije ovisnosti te se samim time kvaliteta budućih savjetovanja diže na višu razinu. Predstavljani su čimbenici i činitelji koji imaju najveći utjecaj na mlade ljude vezano uz konzumaciju ilegalnih supstanci te su prikazana istraživanja i relevantni rezultati vezani uz korištenje ilegalnih sredstava kod mladih ljudi u Republici Hrvatskoj, određenim zemljama Europe i Sjedinjenih Američkih Država. Programi prevencije predstavljani su kao nužno sredstvo za suzbijanje ovisničkog ponašanja, a prikazani su i aktualni modeli prevencije ovisničkog ponašanja koji se provode unutar odgojno obrazovnog rada u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj. Ovaj diplomski rad naglašava suradnju svih sudionika društva kao ključni čimbenik uspjeha kod kvalitetne provedbe programa prevencije ovisničkog ponašanja, a školski pedagog je predstavljen kao ključni čimbenik čija je zadaća uspostaviti, održavati i razvijati kvalitetne veze između škole, obitelji i zajednice s ciljem da se suradnjom unutar društva razvija pozitivno ozračje i promovira zdrav način života.

Ključne riječi: ovisnost, prevencija, program, sredstva, školski pedagog, zloupotreba

9. Summary

The Role of the School Pedagogue in Substance Abuse Prevention

This master's thesis is focused on the issue of substance abuse and the role which the school pedagogue has in the prevention of this type of behavior. The workload of school pedagogue is described, namely pedagogical counseling used to achieve substance abuse prevention, whereas the key competences which a pedagogue must possess in order for the prevention programs to be adequate are described. The way in which the school pedagogue prepares for counseling is described, especially taking into consideration each student's individual situation, and the implementation and evaluation processes of the counseling are also described. Evaluation is emphasized as one of the most important elements of substance abuse prevention since, alongside pedagogue's growing experience, it helps the pedagogue improve their knowledge and enhance their skills which improves the quality of future counseling processes. The elements and factors that impact the illegal substance abuse among youth as well as instances of research and their respective relevant results within Croatia, certain European countries and United States of America have been presented. Prevention programs are presented as the necessary means through the use of which substance abuse will be prevented. Also, specific substance abuse prevention models which are currently actively implemented in Croatian primary and high school programs are presented. The thesis emphasizes the importance of cooperation of all society members as the key factor through which the substance abuse prevention programs will be adequately implemented. The school pedagogue is presented as the crucial factor whose aim is to establish and develop a healthy relationship between school, family, and society with the aim of creating a positive atmosphere within the society and promoting a healthy lifestyle.

Key words: abuse, addiction, prevention, program, school pedagogue, substance